T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ OSMANLI DEVLETİNDE ISLAHAT HAREKETLERİ VE SEYYAHLARIN GÖZÜNDEN OSMANLI ÜNİTESİNİN ROL OYNAMA TEKNİĞİ İLE İŞLENMESİNİN AKADEMİK BAŞARIYA VE TUTUMA ETKİSİ

MUSA KAYHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Hatice GÜZEL MUMYAKMAZ

AĞUSTOS – 2025

YOZGAT

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİM ANABİLİM DALI

7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ OSMANLI DEVLETİNDE ISLAHAT HAREKETLERİ VE SEYYAHLARIN GÖZÜNDEN OSMANLI ÜNİTESİNİN ROL OYNAMA TEKNİĞİ İLE İŞLENMESİNİN AKADEMİK BAŞARIYA VE TUTUMA ETKİSİ

MUSA KAYHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Hatice GÜZEL MUMYAKMAZ

AĞUSTOS – 2025
YOZGAT

	YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ **LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ** **LİSANSÜSTÜ TEZ ONAY FORMU**

T.C.

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Enstitümüzün Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı Musa KAYHAN'ın "7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri Ve Seyyahların Gözünden Osmanlı Ünitesinin Rol Oynama Tekniği İle İşlenmesinin Akademik Başarıya ve Tutuma Etkisi" başlıklı tezi ile ilgili tez savunma sınavı, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri gereğince 15/08/2025 Cuma günü saat 10.00'da yapılmış, tezin onayına oy birliği ile karar verilmiştir.

Başkan **:** Doç. Dr. Hatice GÜZEL MUMYAKMAZ

Jüri Üyesi **:** Doç. Dr. Hatice GÜZEL MUMYAKMAZ
(Danışman)

Jüri Üyesi **:** Doç. Dr. Uğur GEZER

Jüri Üyesi **:** Prof. Dr. Hakan KOÇ

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun ……../……../….. tarih ve …… sayılı Enstitü Yönetim Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

…...../...10...../ 2025…..

Prof. Dr. Ümit BUDAK

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan eder, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Musa KAYHAN

14/08/2025

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasının hazırlanması sürecinde, gerek akademik gerekse manevi olarak katkı sağlayan birçok değerli isim olmuştur. Tez yazım sürecinde, bilimsel bilgi birikimi, akademik duruşu ve insani değerleriyle bana rehberlik eden danışman hocam Doç. Dr. Hatice GÜZEL MUMYAKMAZ'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmanın özellikle ikinci bölümünde görüş ve önerileri ile büyük katkı sunan, çalışmayı destekleyen Doç. Dr. Uğur GEZER hocama ve tez jürimde bulunarak görüş ve katkılarıyla çalışmama zenginlik katan Prof. Dr. Hakan KOÇ hocama teşekkür ederim.

Araştırmanın gerçekleştirildiği uygulama okulunda sürece destek veren, başta uygulama öğretmeni olmak üzere okul idarecilerine ve öğretmenlerine misafirperverlikleri, güler yüzlü yaklaşımları ve iş birliği için şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca araştırmaya gönüllü olarak katılan öğrencilere ve velilere de katkıları için teşekkür ederim.

Tüm bu süreç boyunca bana inanan ve destekleyen aileme minnettarım.

Musa KAYHAN

14/08/2025

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ OSMANLI DEVLETİNDE ISLAHAT HAREKETLERİ VE SEYYAHLARIN GÖZÜNDEN OSMANLI ÜNİTESİNİN ROL OYNAMA TEKNİĞİ İLE İŞLENMESİNİN AKADEMİK BAŞARIYA VE TUTUMA ETKİSİ

MUSA KAYHAN

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. HATİCE MUMYAKMAZ

Bu araştırmada, 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde "Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri ve Seyyahların Gözünden Osmanlı" ünitelerinin öğretiminde rol oynama tekniğinin etkisi incelenmiştir. Araştırmanın amacı, rol oynama tekniğinin öğrencilerin akademik başarıları ve derse yönelik tutumları üzerindeki etkisini belirlemektir. Çalışmada ön test–son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Yozgat ili Saraykent ilçesindeki bir devlet ortaokulunda öğrenim gören 48 yedinci sınıf öğrencisi, deney (24) ve kontrol (24) gruplarına ayrılmıştır. Deney grubunda dersler Rol Oynama Temelli hazırlanan ders tasarımı ile işlenirken kontrol grubunda mevcut yöntemler kullanılmış, uygulama 7 hafta sürmüştür. Veri toplama araçları olarak "Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri Başarı Testi", "Seyyahların Gözünden Osmanlı Başarı Testi" ve "Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Analizlerde Tanımlayıcı İstatistikler, Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ve Mann Whitney-U Testleri uygulanmıştır. Bulgular, deney grubu lehine anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir ($p<0,05$). Sonuç olarak, Rol Oynama Temelli hazırlanan ders tasarımının öğrencilerin akademik başarılarını, bilgi düzeylerini ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

2025, xii + 71 sayfa

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Rol oynama, Sosyal bilgiler öğretiminde rol oynama, Akademik başarı, Tutum

ABSTRACT

MASTER THESIS

THE EFFECT OF TEACHING THE UNIT "REFORM MOVEMENTS IN THE OTTOMAN EMPIRE AND THE OTTOMAN EMPIRE THROUGH THE EYES OF TRAVELERS" IN 7TH GRADE SOCIAL STUDIES COURSE USING ROLE-PLAYING TECHNIQUE ON ACADEMIC ACHIEVEMENT AND ATTITUDE

MUSA KAYHAN

YOZGAT BOZOK UNIVERSITY

FACULTY OF EDUCATION

DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION

THESIS ADVISOR: DOÇ. DR. HATİCE MUMYAKMAZ

This study investigated the effectiveness of the role-playing technique in teaching the units “Reform Movements in the Ottoman Empire” and “The Ottoman Empire through the Eyes of Travelers” in 7th grade Social Studies. The purpose was to determine the impact of role-playing on students’ academic achievement and their attitudes toward the course. A quasi-experimental design with pre-test–post-test control groups was adopted. The sample consisted of 48 seventh-grade students enrolled in a public middle school in Saraykent, Yozgat, who were assigned to an experimental group (n=24) and a control group (n=24). While the experimental group was instructed using a Role-Playing-Based lesson design, the control group was taught through conventional methods. The intervention lasted for seven weeks. Data were collected through the Reform Movements in the Ottoman Empire Achievement Test, the Travelers’ Views on the Ottoman Empire Achievement Test, and the Social Studies Attitude Scale. Data analysis employed Descriptive Statistics, the Wilcoxon Signed Rank Test, and the Mann-Whitney U Test. The findings revealed statistically significant differences favoring the experimental group ($p<0.05$). In conclusion, the Role-Playing-Based lesson design positively influenced students’ academic achievement, knowledge acquisition, and attitudes toward Social Studies.

2025, xii + 71 Pages

Keywords: Social Studies, Role-playing, role-playing in Social Studies teaching, Academic achievement, Attitude

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAY FORMU ii

TEZ BEYANI iii

ÖN SÖZ iv

ÖZET v

ABSTRACT vi

İÇİNDEKİLER vii

TABLOLAR LİSTESİ x

ŞEKİLLER LİSTESİ xi

KISALTMALAR LİSTESİ xii

1. GİRİŞ 1

1.1. Problem 2

1.2. Sayıltılar 2

1.3. Sınırlılıklar 2

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE 4

2.1. Öğretim İlke ve Yöntemleri 4

2.1.1. Öğretim ve Öğrenme Süreci 4

2.1.2. Öğretim İlkeleri 5

2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersi ve Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Yöntem ve Teknikler 5

2.1.3.1. Aktif Öğrenme 6

2.1.3.2. Rol Oynama 7

2.1.3.2.1. Rol Oynamanın Eğitimdeki Avantajları 9

2.1.3.2.2. Rol Oynamanın Eğitimdeki Dezavantajları 10

2.1.3.2.3. Rol Oynamada Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar 11

2.1.3.2.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Rol Oynama Yönteminin Kullanımı 11
2.1.3.2.5. Rol Oynama Yönteminin Aşamaları 12
2.2. İlgili Araştırmalar 13
3. YÖNTEM 17
3.1. Araştırma Modeli 17
3.2. Çalışma Grubu Seçimi 18
3.3. Veri Toplama Araçları 18
3.4. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi 18
3.4.1. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kazanım Testi 18
3.4.2. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği 19
3.5. Araştırma Süreci 21
4. BULGULAR VE YORUMLAR 34
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 34
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 39
5. SONUÇ VE ÖNERİLER 43
5.1. Sonuçlar 43
5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 43
5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 45
5.2. Tartışma 46
5.3. Öneriler 47
6.KAYNAKLAR 49
EKLER 58
Ek-1 Başvuru Değerlendirme Formu 58
Ek-2 Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Başarı Testi 59
Ek-3 Sosyal Bilgiler Başarı Testi 63
Ek-4 Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği 66

Ek-5 Uygulamadan Fotoğraflar 67
Ek-6 Araştırma İzni 70
Ek-7 Araştırma Değerlendirme Formu 71
Ek-8 Tutum Ölçeği İzin Beyanı 72
Ek-9 Veli Onay Formu 73

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo **Sayfa**

Tablo 3.1. Sosyal Bilgiler D ersi Tutum Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Analiz Sonuçları 20

Tablo 3.2. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları 21

Tablo 3.3. 1. Hafta Ders Programı 24

Tablo 3.4. Yenilikler ve Özellikleri..... 26

Tablo 3.5. 2. Hafta Ders Programı 27

Tablo 3.6. 3. Hafta Ders Programı 30

Tablo 3.7. 4. Hafta Ders Programı 31

Tablo 4.1. Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları Ünitesi Ön Test-Son Test Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları..... 34

Tablo 4.2. Kültürümle Varım Ünitesi Ön Test-Son Test Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları … 35

Tablo 4.3. Deney Grubu Ön Test ve Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları..... 36

Tablo 4.4. Deney ve Kontrol Grupları Son Test Mann Whitney- U Testi Sonuçları..... 37

Tablo 4.5. Deney ve Kontrol Gruplarının Öğretim Sonrasındaki Sosyal Bilimler Tutumlarına Ait Ortalama Puanları..... 39

Tablo 4.6. Deney ve Kontrol Gruplarının Öğretim Sonrasındaki Sosyal Bilimler Tutumlarına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları..... 41

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1. Kontrol Gruplu Ön Test-Son Test Modelinin Simgesel Gösterimi 17
Şekil 3.2. Araştırma Modelinin Görünümü 17
Şekil 3.3. Sınıfa Asılacaklar 29

KISALTMALAR LİSTESİ

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
akt.	: Aktaran
BEYZADEBEY	: Birleştir, Ekle, büyüt, Ya...?, Zayıflat, küçült, Adapte et, uyarla, Deyim ve atasözü kullan, Esinlen, Başka yerde kullan, Ele, Yerine başkasını koy.
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
PİN	: Pozitif, İlginç ve Negatif
SBTÖ	: Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği
SCAMPER	: Substitute (yer değiştirme), Combine (birleştirme), Adapt (uyarlama), Modify, Minify, Magnify (değiştirme, küçültme, büyütme), Put the other uses (başka amaçlarla kullanma), Eliminate (yok etme, çıkarma) ve Reverse (tersine çevirme) kelimelerini içerir.
TDK	: Türk Dil Kurumu
TRIZ	:Teoriya Resheniya Izobretatelskikh Zadatch (Yaratıcı Problem Çözme Teorisi)
TYDT	: Torrance Yaratıcı Düşünce Testi
vd.	: Ve diğerleri

1. GİRİŞ

Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında; "öğrencinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, Atatürk İlke ve İnkılaplarını yaşatmaya istekli, hukuk kurallarını bilen, tarihini, doğal çevresini tanıyan, bilim ve teknolojiyi bilinçli kullanabilen özgür birer birey olarak fiziksel ve duygusal özelliklerinin farkına varması" amaçlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki amaçların kapsamlı olması, öğretmeninin ve dersi alan öğrencilerin dinamik olmasını gerektirmektedir (Kırpık, vd., 2014: 44-55). Ayrıca süreç içinde, programlardaki değişime uygun, birçok yöntem ve teknik ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgiler öğretimi, öğretmen merkezli yapılarından sıyrılarak öğrenci merkezli hale gelmiştir (Öztürk, 2007: 47).

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin yalnızca genel kültür edinmesini değil, aynı zamanda demokratik bir toplumda etkin ve sorumlu vatandaş olabilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazanmalarını amaçlamaktadır. Bu sebeple ders, öğrencilerin araştırma yapmalarına, düşünmelerine ve aktif katılım göstermelerine imkan tanıyan yöntemlerle işlenmelidir (Kırpık, vd., 2014: 46). Bu bağlamda, öğretim sürecinde rol oynama tekniği gibi aktif öğrenme yöntemlerinin kullanılması, öğrencilerin hem akademik başarılarını artırmakta hem de derse yönelik olumlu tutum geliştirmelerini sağlamaktadır. Ayrıca bu yöntem, öğrencilerin sosyal yaşamda karşılaşabilecekleri durumları deneyimlemelerine, empati kurmalarına ve problem çözme becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunur. Dolayısıyla sosyal bilgilerin öğretiminde rol oynama tekniği, öğrenmeyi ezbercilikten kurtararak daha kalıcı, anlamlı ve etkileşimli bir hale getirmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Yöntemin çok boyutlu oluşu kazanımların her yönüyle edinilmesini kolaylaştırmaktadır. Yapılan çalışmalarda, öğrencilerin akademik başarısını artırdığı ve derse yönelik tutumlarını olumlu yönde geliştirdiği vurgulanmıştır (Altınışık ve Orhan, 2002; Özdemir, 2012; Şahin ve Çiftçi, 2021; Bozyurt, 2024; Koç, 2024). Sosyal Bilgiler dersi genel bilgilerin yanısıra öğrencilere iyi vatandaş olmak için gerekli olan bilgi, beceri ve değerleri kazandırmayı da amaçlar (Bilginer ve Kılıçoğlu, 2024:3).

Sosyal Bilgiler öğretiminde temel hedef, olguları ezberlemekten çok, beceriler olmalıdır. Sınıf ortamı, öğrenciler için aktif öğrenme çevresi sağlamalıdır (Safran, 2015: 20). Türkiye'de öğrenciyi araştırmaya yönelten, aktif öğrenme yöntemine dayalı sosyal bilgiler

öğretimi, Meşrutiyet döneminden beri sık sık gündeme gelse de, aktarıcı geleneğin, soru cevap tekniğinin kullanılması ve ders kitabına bağlılığın ötesine yıllarca geçememiştir. Aktif öğrenme yöntemlerinin kullanılması dersi nakilcilik, masalcılık ve efsanelikten kurtaracaktır. Ayrıca öğrencileri zihinsel olarak harekete geçirecektir (Sağlamoğlu, 2022: 1).

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersini daha etkili bir biçimde verebilmek, akademik başarıyı arttırmak ve öğrencilerin olumlu tutum geliştirmesini sağlamak amacıyla Aktif Öğrenme tekniklerinden Rol Oynama Tekniği'nden yararlanılmıştır.

1.1. Problem

Bu çalışmada, "7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kültür ve Miras ünitesinde rol oynama tekniği ile yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarısına ve derse yönelik tutumlarına etkisi nedir?'' sorusuna cevap aranmaktadır.

Belirlenen temel problem doğrultusunda aşağıdaki alt problemler ele alınmıştır:

1. "7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras ünitesinde rol oynama tekniğinin uygulandığı deney grubu ile kontrol grubu ön test –son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?".
2. "7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras ünitesinde rol oynama tekniğinin uygulandığı deney grubu ile kontrol grubu tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?".

1.2. Sayıltılar

Bu çalışma bağlamında şu hususlar dikkate alınmıştır:

- Araştırmaya katılan öğrencilerin, sürece doğal ve samimi bir şekilde dahil oldukları,
- Katılımcıların hazırlanan bilgi ve tutum testlerini doğru anladıkları ve yanıltıcı herhangi bir unsur olmaksızın gerçekçi yanıtlar verdikleri,
- Araştırmada kontrol edilemeyen iç ve dış değişkenlerin sonuçları etkilemediği,
- Kullanılan istatistiksel testlerin, araştırmanın amacına uygun olduğu ve sonuçların güvenilir biçimde tespit edilmesine imkan sağladığı kabul edilmiştir.

1.3. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir:

- Araştırma, 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında Yozgat ili Saraykent ilçesindeki bir devlet ortaokulunda 7. sınıf düzeyindeki 24 deney ve 24 kontrol grubu öğrencileriyle sınırlıdır.
- Araştırma, İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi müfredatında yer alan "Kültürümle Varım" ünitelerindeki konularla sınırlıdır.
- Çalışmada veri toplama araçları Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları Başarı Testi, Kültürümle Varım Başarı Testi ile sınırlıdır.

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Öğretim İlke ve Yöntemleri

2.1.1. Öğretim ve Öğrenme Süreci

Öğretim Süreci, öğrenmenin planlı, düzenli ve hedef odaklı şekilde gerçekleşmesi için tasarlanan tüm etkinlikleri kapsayan bir süreçtir. Temel olarak öğretim, öğrencinin bilgi, beceri ve tutum kazanmasını sağlayacak ortamların ve deneyimlerin planlanması ve uygulanmasıdır. Bu süreçte öğretmen, bir rehber ve kolaylaştırıcı rol üstlenirken; öğrenci, sürecin merkezinde yer alan aktif bir katılımcıdır. Öğrenme ise bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarda kalıcı davranış değişiklikleri oluşturmayı hedefler (Bal Nayman ve Altun, 2020: 14).

Öğretme-öğrenme süreci yalnızca bilgiyi aktarmaya yönelik değil, aynı zamanda öğrencinin anlamlı ve kalıcı öğrenmesini destekleyen bir yapı olarak görülmelidir. Dick, Carey ve Carey'e (2015) göre öğretim süreci, öğrenmeyi kolaylaştırmayı amaçlayan bir sistemdir. Bu sistem; hedeflerin belirlenmesi, öğretim içeriğinin düzenlenmesi, uygun yöntem ve tekniklerin seçilmesi, öğrenme ortamının hazırlanması, öğretim materyallerinin geliştirilmesi ve öğrenme çıktılarının değerlendirilmesi gibi aşamalardan oluşur. Öğrencinin hedeflere ulaşması için gerekli deneyimleri kazanmasını sağlayacak şekilde düzenlenen bu ortam, hem öğrenciye doyum sağlamalı hem de öğrencinin bilişsel düzeyine ve hazır bulunuşluk seviyesine uygun olmalıdır (akt. Öztürk, 2014:12).

Öğretim sürecinde dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta, öğrenmenin bireysel farklılıkları da kapsayacak şekilde planlanmasıdır. Öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve öğrenme stilleri dikkate alınarak hazırlanan öğretim etkinlikleri, sürecin etkinliğini artırır. Ayrıca sürecin değerlendirme boyutu da önemlidir; öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemek için hem süreç değerlendirmesi hem de sonuç değerlendirmesi yapılmalıdır (Duman, 2023: 31).

Bu çerçevede öğretmenler, yöntem ve teknik bilgisi kadar, dersin yapısını planlama, uygun materyalleri seçme ve öğrencileri motive etme gibi sorumluluklara sahiptir. Öğretim ortamı, yalnızca bilgi aktarımının yapıldığı bir alan değil, öğrencinin sorgulama, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebileceği bir alan olmalıdır. Öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayan uygulamalar, sınıf içi etkileşimi artırır ve öğrenmeyi daha anlamlı hale getirir (Bayrak, 2020: 18).

Yukardan verilen bilgileri özetleyecek olursak eğer, öğretim süreci; hedef, içerik, yöntem, araç-gereç, öğrenen özellikleri ve değerlendirme boyutlarının bir bütün olarak ele alınmasını gerektirir. Sürecin etkili olabilmesi için öğretmen, bu unsurlar arasında denge kurmalı ve öğrenmeyi destekleyen ortamı en verimli şekilde tasarlamalıdır.

2.1.2. Öğretim İlkeleri

İlke; bir kural, rehber veya standart olup doğruluğu kanıtlanmış yönlendirici bir kavramdır. Öğretim sürecinde, içeriğin etkin şekilde öğretilmesini sağlayan bu ilkeler hem öğretmene yol gösterir hem de öğrenciyi motive eder (Ada, 2022: 27). Aynı zamanda ilkeler, iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkilerdir ve bu ilişkiler genellikle kurallar veya genellemeler şeklinde sunulur (Yeşilyurt, 2020: 264). İlke, kavramlar arası ilişkiyi anlamadan öğrenilemez. İlkenin davranışlara yansıması öğrenmenin göstergesidir. Bu nedenle değerlendirme süreçleri gereklidir (Sözer, 2001: 95).

İlkeler, belirli alanlara yönelik uygulamaları yönlendiren, uzmanlarca kabul görmüş düşüncelerdir. Teorik bilgilerin pratiğe aktarılmasını kolaylaştırır, sistemin işleyişine ışık tutar (Yıldırım ve Yıldırım, 2020: 9). Tüm tanımlarda ortak nokta; ilkelerin kanıtlanmış, rehberlik eden sistemli yapılar olduğudur. Bu yapılar, hem öğrenen hem de öğretene zaman kazandırır ve süreci kolaylaştırır (Ada, 2022: 28).

İlkelerin temel kategorileri; biçimsel ilkeler, içerik ilkeleri, metafiziksel ilkeler, nedensel ilkeler, epistemolojik ilkeler ve irade ilkeleri olarak tasnif edilmektedir (Yeşilyurt, 2020: 265).

İlkeler; uygulama ve deneyimle sınanmış, öğretim süreçlerini kolaylaştıran rehber normlardır. Mutlak ve değişmez değillerdir; bağlama göre yeni ilkeler geliştirilebilir (Babaoğlan, 2017: 23).

2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersi ve Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Sosyal Bilgiler, ilkokul ve ortaokul düzeyindeki öğrencilere günlük yaşamla ilişkili bilgi, beceri ve değerleri kazandırmayı amaçlayan ve birçok disiplinden yararlanarak oluşturulan bir alandır. Bu yönüyle sosyal bilgiler, çağdaş toplumun ihtiyaç duyduğu birey tipinin oluşmasına büyük katkı sağlar. Farklı yöntem ve tekniklerle zenginleştirilmiş bir ders, bireysel farklılıklardan kaynaklanan öğrenme güçlüklerinin ortadan kaldırılmasına katkı sağlayabilir. Öğretmen, sınıfla etkileşime girdikten sonra en ideal yöntem ve tekniği belirleyerek dersini buna göre planlamalıdır (Duman, 2023: 32).

Derslerde kullanılabilecek birçok yöntem ve teknik bulunmaktadır; bunlardan bazıları sosyal bilgiler öğretimine özellikle uygundur. Bu yöntem ve tekniklerden bazıları; anlatım yöntemi, soru-cevap yöntemi, tartışma yöntemi, işbirlikli öğrenme yöntemi, gezi-gözlem yöntemi, buluş yolu ile öğrenme yöntemi, proje öğrenme yöntemi, münazara yöntemi, gösteri tekniği, vaka incelemesi yöntemi, drama ve rol oynama tekniği, problem çözme yöntemi, altı şapkalı düşünme tekniği, istasyon tekniği, grup çalışması yöntemi, teknoloji entegrasyonlu yöntem ve teknikler, beyin fırtınası yöntemi olarak sıralanmıştır (Demirel, 2007: 35; Tay ve Öcal, 2008: 46; Çelikkaya ve Kuş, 2009: 744):

Yukarıda sıralandığı üzere, sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilecek çok sayıda yöntem ve teknik mevcuttur. Bu çerçevede, öğretmenin bilgiyi nasıl sunduğu önemli hale gelmektedir. Öğretmenin çağdaş öğretim yöntem ve tekniklerine hâkim olması ve etkili sonuçlar alabilmesi için büyük önem taşımaktadır (Çelikkaya ve Kuş, 2009: 744).

2.1.3.1. Aktif Öğrenme

Yaşam boyu öğrenmenin önem kazandığı günümüzde, öğrencilerin bilişsel becerilerini etkin biçimde kullanmalarını gerektiren öğretim yaklaşımlarına duyulan ihtiyaç artmıştır. Geleneksel yöntemlerin pasifliğine karşılık, aktif öğrenme yaklaşımı eğitim sistemlerinde giderek daha çok benimsenmektedir (Kavak, 2020: 21).

Aktif öğrenme, bilişsel ve yapılandırmacı kuramların bir sentezi olup, öğrencinin kendi öğrenme sürecinde sorumluluk aldığı, öz-düzenleme becerileri geliştirdiği ve zihinsel etkinliklerle bilgiyi yapılandırdığı bir model sunar (Açıkgöz, 2014: 21). Bu yaklaşım, öğrencilerin sadece bilgiyi almakla kalmayıp onu uygulayarak, tartışarak ve günlük yaşamla ilişkilendirerek öğrenmelerini sağlar (Kavak, 2020: 21).

Öğrenciler; okuyarak, yazarak, düşünerek, araştırarak ve tartışmalara katılarak öğrenme sürecine aktif biçimde katılır (Açıkgöz, 2014: 23). Aktif öğrenme süreci, yalnızca sınıf içi değil, sınıf dışı etkinliklerle de desteklenmektedir.

Bu yöntemin temel özellikleri arasında; beynin doğal işleyişine uygunluk, bireysel potansiyelin geliştirilmesi, öğrenme düzeyinin artırılması, teknoloji çağının gereklerine uyum sağlama ve öğrenci motivasyonunun artırılması yer alır. Aktif öğrenme yaklaşımında öğrenci, bilgiyi pasif şekilde alan değil; bilgi üreten, araştıran ve yaşamına uygulayan birey olarak tanımlanır (Kavak, 2020: 23).

Aktif öğrenci; neyi, neden öğrendiğini bilen, bilgiye nasıl ulaşacağını ve onu nasıl kullanacağını kavrayan, öğrenme sürecinde sorumluluk üstlenen bireydir. Bilgiyi kendi

yöntemleriyle işler, şemalar oluşturur, yeni durumlara uyarlar ve süreci değerlendirme becerisi geliştirir (Türksoy ve Taşlıdere, 2016: 61).

Bu yaklaşımda öğrenciler yalnızca temel görevlerle sınırlı kalmaz; karmaşık problemleri analiz etme, sentezleme ve uygulama becerileriyle çözümler üretirler. Bilgileri ezberlemek yerine, aralarındaki ilişkileri kurar, farklı formlara dönüştürür ve geleceğe yönelik senaryolar üretirler (Ektiren ve Sabaz, 2017: 72).

Bu öğrenme biçiminde öğretmenin rolü geleneksel bilgi aktarıcılığından çıkarak rehberlik, kolaylaştırıcılık ve tasarımcılığa evirilmiştir (Açıkgöz, 2014: 27; Ektiren ve Sabaz, 2017: 73). Öğretmen, öğrencilerin karar süreçlerine katılmalarını teşvik eder; gerektiğinde açıklama yapar, kaynak önerir, alternatif çözümler sunar. Öğrencilere rehberlik ederek bireysel farklılıkları gözetir ve onların mantıksal düşünme becerilerini geliştirir (Açıkgöz, 2014: 27).

Öğretmen, sınıf içi etkinlikleri öğrenci merkezli şekilde tasarlarken, öğrencilerin yaratıcı düşünmesini ve merak duygusunu harekete geçirecek materyal ve planlamaları sürece dâhil eder. Aynı zamanda, öğrenme sürecinde karşılaşılan sorunlara müdahale eder, geri bildirim verir ve bireysel ihtiyaçlara uygun çözümler üretir (Ektiren ve Sabaz, 2017: 73).

Aktif öğrenmede sınıf düzeni değişkendir. Öğretmen açıklama yaparken sınıf sıra olarak, karşılıklı öğretimde (U) ya da (O) şeklinde, işbirlikli öğrenmede küçük gruplar biçiminde yönlendirilebilir. Bu durum öğrencilerin motivasyonu açısından da anlamlıdır (Açıkgöz, 2014: 35). Müzeler, bahçeler öğrenme ortamı olarak kullanılabilir. Sınıf ortamının öğrenme açısından zenginleştirilmesi, öğrencilerin öğrenme düzeylerinin arttıracaktır (Ektiren ve Sabaz, 2017: 74).

2.1.3.2. Rol Oynama

Rol Oynama (Canlandırma), çocuğun kendi duygularını, düşüncelerini başka bir kişi ya da kahraman içinde sergilemesidir. Rol oynama tekniği çocuğa, kişiler arası iletişim becerisi ve insan ilişkileri hakkında bilgi vererek tutum kazandırmaktadır. Çocuklar dinledikleri masal, hikâye ya da bir metin sonrasında canlandırdıkları rol ile bağdaşım kurar, geçici olarak kendini başkasının yerine koyar ve empati yeteneği gelişir. Ayrıca bu etkinlik çocuğun farklı bakabilmesini, neden-sonuç ilişkisi kurabilmesini sağlar (Demirel, 2000: 61).

Rol Oynama esnasında çocuklar, kendini kahramanın yerine koyarak onların duygularını hissedebilir, neyin doğru ya da yanlış olduğunu fark eder ve hangi davranışların kabul

görüldüğünü/görülmediğini öğrenir (Bozyurt, 2024: 27). Bu açıklamadan hareketle rol oynama (canlandırma) çalışmalarının, çocuğun hem zihinsel süreçlerinin gelişimine hem de duygusal gelişimlerine katkı sağladığını ayrıca dili kullanma becerilerini de geliştirdiği söylenebilir (Ömeroğlu, 2010: 18).

İlkokul düzeyinde çocukların kendini en rahat ifade ettikleri etkinliklerden biri olan rol oynama (canlandırma) çalışmaları masal ya da öykü anlatımından sonra çocukların ilgisini üst seviyede tutan tamamlayıcı etkinliktir. Ayrıca, çocuğun masal ya da hikâye anlatımı esnasında bulunduğu pasif durumdan çıkması ve karakterleri benimsemeleri için öğretmen tarafından anlatım sonrası için planlanmalıdır. Çünkü rol oynama etkinliği sırasında çocuk harekete geçer ve hayal gücünü de devreye sokarak canlandırdığı rolle etkileşime geçer, rolüne uygun hareketler yapar, ilişki kurarak ve yaparak/yaşayarak daha kolay öğrenir (Bozyurt, 2024: 26-27).

Eğitim ortamlarında rollerin kullanıldığı öğretim yöntemi, rol oynama tekniği olarak adlandırılmaktadır (Demiryapan, 2024: 31). Salur'a (2009) göre, sınıf ortamında rol oynama tekniği uygulanırken roller için hazırlıklar, öğretmenin ders planlamasına göre önceden yapılabilir. Ayrıca, rol oyununun gerçekleşeceği ortam, öğrencilerin hayal gücüne dayalı olarak düzenlenir. Ancak, her rol oyunu için ayrıntılı dekorlar veya sahne düzenlemeleri hazırlamak gerekmez. Çok kısa dramatizasyonlar için maliyetli ve zaman alıcı düzenlemelerden kaçınılmalıdır. Rol oynama, bir olayın ya da düşüncenin öğrenciler tarafından farklı kimliklere bürünüp sınıf gibi bir izleyici kitlesi önünde canlandırılması olarak da tanımlanmaktadır (Demiryapan, 2024: 31). Son olarak Gediz'e (2004) göre, rol oynama sınıfta işlenen konular üzerinden öğretmen ve öğrencilerin oyunlar yaratmasına imkan tanıyan bir drama tekniği olarak yorumlanır. Bu tanımda "oyun" kavramına yapılan vurgu dikkat çekicidir. Derslerin oyun temelli biçimde işlenmesi, öğrenciler açısından daha ilgi çekici hale gelebilir. Bazı durumlarda, rol oynama ve oyun kavramları açıkça ayırt edilemediğinden, öğretmenler bu konuda kafa karışıklığı yaşayabilir.

Rol oynama ile sıklıkla karıştırılan oyun ve simülasyon gibi kavramlar öğretmenleri şaşırtabilmektedir. Bu karışıklığın nedeni, bu kavramların birbiriyle ilişkili olmasıdır. Oyun, bu kavramların çıktığı temel unsurdur. Genel anlamda oyun, erken yaşlarda yapısızdır; ancak çocuklar büyüdükçe önceden belirlenmiş kurallara göre yapılandırılmış etkinliklere dönüşür. Simülasyon ise, çocukların gerçek hayatta var olmayan hayali karakterlerle veya senaryolarla etkileşim kurduğu oyunları ifade eder. Her iki kavram da oyun ögeleri içerdiğinden sıkça birbiriyle karıştırılmaktadır (Bozoğlu, 2007: 18).

2.1.3.2.1. Rol Oynamanın Eğitimdeki Avantajları

Rol oynama, eğitimde avantajları nedeniyle tercih edilen bir yöntemdir. İlk olarak, bilişsel alanın üst düzeylerine hitap etmesi ve eğitimde motivasyon aracı olarak kullanılması nedeniyle tercih edilir (Ömeroğlu, 2010: 21). Öğrenciler rollerini sergilerken kendi bilgi ve becerilerini kullanmak zorunda olduklarından ezber yerine yaratıcılıklarını kullanırlar. Öğrenciler bilmedikleri problemler karşısında yeni çözümler üretmeye çalışırlar; bu da eleştirel düşünme ve fikir üretme becerilerini geliştirir (Türköz, 2018: 56). Eğer ürettikleri çözümler etkili olursa, öz güvenleri artabilir. Sosyal ortamlarda kendilerini daha rahat ifade etmelerine yardımcı olur (Erşahan, 2007: 35). Roller aracılığıyla karşılaşılan yeni durumlar, öğrencilere değerli deneyimler kazandırır. Eğitimin amacı, öğrencilere doğrudan deneyim kazandırmaktır. Bu deneyimler sayesinde öğrenciler bilgiyi öğretmenden doğrudan almak yerine, kendi bilgilerini kendileri yapılandırırlar. Sınıfta kullanılan yöntemler aracılığıyla öğrencilerin kendilerini ifade etme biçimleri çeşitlendikçe öğrenme daha aktif hale gelir. Fiziksel hareket ve beden dili önemli bir yer tutar. Böylece hem bilgi öğretiminde etkili bir araçtır hem de kişiler arası ilişkilerin gelişmesine katkı sağlar (Bozyurt, 2024: 33).

Sosyo-kültürel ve radikal yapılandırmacı kuramların ilkelerine göre bilgi edinimi, iletişim yani dil yoluyla gerçekleşir. Rol oynama, dilin en aktif biçimde kullanıldığı yöntemlerden biridir. Bu nedenle bilgi ediniminde en etkili yöntemlerden biri sayılır. Akıcılık, dinleme ve anlama becerilerini geliştirir. Serbest konuşma alışkanlığı kazanır ve sınıf içinde kendilerini ve davranışlarını yönetme becerisi geliştirirler (Abışgil, 2013: 64). Rol oynarken gözlem yapıldığı için sosyal öğrenmede de etkili olabilmektedir (Türköz, 2018: 58). Grup çalışmaları için etkili bir yöntemdir. Yoğun bir etkileşim ve paylaşım sağlar. Bu etkileşim, öğrencilerin öğrendiklerini birbirlerine aktarabilme fırsatı verir (Demiryapan, 2024: 32). Öğrencilerin önceki bilgileriyle yeni edindikleri bilgileri içselleştirmeleri için aralarında bağlantı kurulması gerekir. Bağlantı kurulmadan bilgi içselleştirilemez. İşte rol oynama, öğrencilerin bilgiler arasında bağlantı kurmalarını ve bilgileri içselleştirmelerini sağlar. Ayrıca, gerektiğinde bilgilerin hatırlanmasını kolaylaştırır (Demiryapan, 2024: 33–34).

Rol oynama tekniği kendi içinde; parmak rol oynama, modelle rol oynama, sessiz rol oynama, bağımsız rol oynama, senaryolu rol oynama şeklinde türlere ayrılır. Parmak rol oynama; Öğrencilerin bir düz yazı veya şiiri parmak hareketleriyle canlandırdığı rol oynama türüdür. Modelle rol oynamada, oyun için bir perde hazırlanır ve öğrenciler

modellere ses verir. Öğrenciler sahneyi ne kadar etkili canlandırırsa öğrenme ortamı o kadar zenginleşir. Genellikle okul öncesi ve ilkokul düzeyinde tercih edilir. Sessiz rol oynama, pandomim olarak da bilinir (Salur, 2009: 29; 34). Olaylar konuşma olmadan el kol hareketleri ve yüz mimikleriyle canlandırılır. Öğrenciler bu etkinlikten keyif alır ve el-göz-vücut koordinasyonlarını geliştirirler. Bağımsız rol oynama, yazılı bir metne dayanmaz. Tamamen öğrencinin yaratıcılığı ve hayal gücüne dayalıdır. Konunun iyi anlaşılması gerekir, aksi takdirde konu dışına çıkılabilir. Senaryolu rol oynama, yazılı bir metne ve ön hazırlığa dayanır. Daha ayrıntılı ve prova gerektiren roller içerir. Öğrenciler senaryo yazımında da görev alabilir. Diğer türlere göre daha fazla emek ve zaman gerektirir. Bu nedenle okul öncesi ve ilkokul düzeyinde uygulanması zordur, daha çok üst eğitim kademelerinde tercih edilir (Demiryapan, 2024: 35).

2.1.3.2.2. Rol Oynamanın Eğitimdeki Dezavantajları

Öğrenciler arasında iletişim ve uyum eksikliği olduğunda ve aralarında güven duygusu gelişmediğinde, rol oynama yönteminin olumlu yönlerinden hiçbirinin gerçekleşmediği açıkça görülmektedir (Türköz, 2018: 63). Bazı öğrenciler rol oynarken çekingen davranabilir veya utanabilirler. Bu gibi durumlarda, katılım göstermeye çalışan ancak utangaçlıkları nedeniyle eleştirilen öğrenciler dersten soğuyabilir. Bu nedenle, rol oynama etkinlikleri gönüllülük esasına dayanmalı, öğrencilere zorla roller verilmemelidir (Abışgil, 2013: 68).

Bir diğer dezavantaj ise sınıf mevcudu arttıkça sınıf yönetiminin zorlaşması ve rol oynama etkinliğinin süresinin uzamasıdır (Kiras ve Bezir Akçay, 2016: 6). Bu yöntem daha çok küçük gruplarla uygulandığında anlamlı olabilir. Rol oynama kostüm veya sahne gibi unsurlar gerektirdiğinde, maliyetli hale gelebilir. Öğrencilerin dikkati sadece rol ve kostümlere yönelebilir. Böyle durumlarda, teknik amacına ulaşamaz. Zaman ve maliyet külfeti olabilir. Canlandırılan senaryonun amaçları açık şekilde belirtilmez ve dersle tam olarak ilişkilendirilmezse, öğrenciler rol oynamayı sadece eğlenceli bir etkinlik olarak algılayabilir; bu da öğretim hedefleriyle çelişir (Salur, 2009: 47).

Yöntemin bir diğer dezavantajı, öğretmenin yeterli eğitim ve bilgiye sahip olmamasıdır. Etkinlik düzenlenirken yeterince bilgi sahibi değilse ve yanlış yönlendirme yaparsa, yöntem istenilen kazanımları sağlamayacaktır. Roller öğrencilere eşit olarak dağıtılmalı, hep aynı öğrenciler rol almamalıdır (Aysal, 2012: 85).

Bazı durumlarda rol oynama öğrenci merkezli olmaktan çıkıp öğretmen kontrolüne dönüşebilir. Bu durum, öğretmenin konuyla ilgili bilgileri önceden öğrencilere vermesiyle oluşur. Öğrenciler bu durumda verilen bilgiler doğrultusunda hareket edeceklerinden hayal güçleri kısıtlanır. Bunu önlemek için bilgi doğrudan öğrencilere verilmemeli; öğrenciler rollerini seçmede ve nasıl oynayacaklarına karar vermede özgür olmalıdır. Böylece yöntem amacına ulaşabilir (Bozoğlu, 2007: 24).

2.1.3.2.3. Rol Oynamada Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Rol oynama sürecinde dikkate alınması gereken bazı hususlar, eğitsel uygulamalar açısından oldukça önemlidir. Rol, sınıftaki diğer öğrenciler tarafından bilinen ve kabul edilen bir rol olmalıdır. Beklentilere ve önceki deneyimlere göre şekillendirilmelidir. Öğrenci rol için gerekli becerilere sahip olmalı, yaşına ve bilişsel düzeyine uygun olmalıdır. Rolü oynarken, bedensel olarak ifade edebilmelidir (Önder, 2006: 135; Demiryapan, 2024: 36).

2.1.3.2.4. Sosyal Bilgiler Derslerinde Rol Oynama Yönteminin Kullanımı

Rol oynama yöntemi yeni geliştirilmiş bir teknik değildir. Önceden daha çok kavramsal öğrenmeden ziyade sosyal kuralları öğretmek amacıyla tercih edilen bu yöntem, son yıllarda fen eğitimi ve kavramsal öğrenmede de giderek daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle fen öğretiminde, bilimin toplumla ilişkisini sunmak açısından rol oynama tercih edilen bir yöntem haline gelmiştir (Kavak ve Köseoğlu, 2007: 312). Yönteminin Sosyal Bilgiler dersine uyarlanmasında amaç, sosyal davranışların öğretimidir. İlk çalışmalarda kavram öğretimine ağırlık verilmemesi nedeniyle bu alanda kapsamlı araştırmalar yapılamamıştır. Ancak yöntemin kavram öğretiminde de etkili olabileceğinin fark edilmesiyle birlikte ilgi artmış ve sosyal bilgiler eğitiminde daha sık kullanılmaya başlanmıştır (Kavak, 2020: 36).

Rol oynama yönteminin fen eğitiminde kullanılma nedenlerinden biri de çocukluğun doğasıyla ilgili olup yöntemin temelinde oyun olduğu için öğrencilerin fen dersine ilgi duymasını sağlamaktadır. Oyun temelli olması nedeniyle, Sosyal Bilgiler dersinde de daha anlamlı ve tercih edilir hale gelmektedir. Öğrencilerin bu yöntemi deneyim yoluyla zaten tanıyor olması, bilgi ve bilişsel gelişim açısından faydalı olmaktadır(akt. Demiryapan, 2024: 36–37).

Sosyal bilimlerde rol oynama yöntemi, öğrencilerin bir problemi kavrayıp teşhis etmelerine, öğrenme sürecinde bilgiyi daha kolay akılda tutmalarına, bilgiyi kolayca

hatırlamalarına ve karşılaştıkları sorunlara alternatif çözümler bulmalarına yardımcı olur. Ayrıca, öğrencilerin kendilerini olumlu veya olumsuz biçimde eleştirmelerini sağlar ve öz düzenlemeyi teşvik eder (Durusoy, 2012: 38).

2.1.3.2.5. Rol Oynama Yönteminin Aşamaları

Öğrencilerin rol oynama kavramını kolayca kavrayabilmeleri için, erken yaşlardan itibaren basit rollerle başlanarak daha karmaşık rollere geçilmesi sağlanabilir. Öğretmenler bu yöntemi kullanma konusunda bazen çekinceli olsalar da, öğrenciler genellikle olumlu tepki verirler. Öğretmen açısından, rol oynama sırasında sınıf yönetimi zorlaşabilir ve bu da kaygı yaratabilir. Rol oynamadan istenilen verimin alınabilmesi için öğretmenin açıklamaları açık ve güven verici olmalıdır. Etkinliğin kuralları da net biçimde belirlenmelidir (akt. Demiryapan, 2024: 36–37).

Rol oynama, öğrenciler tarafından çok zor ya da imkânsız olarak görülmeyen bir problemin tanımlanmasıyla başlar. Grup ilgisini çekmek için öğretmen dikkat çekici bir hikâye veya olay anlatabilir, bir görsel gösterebilir ya da bir gazete haberini okuyabilir. Öğrenciler dikkat kesildikten sonra, onları harekete geçirecek ve ön bilgilerini aktive edecek ısındırıcı sorular sorulur. Roller gönüllü öğrencilere dağıtılır ve böylece katılım teşvik edilir. Öğretmen, rolleri tanıtır ve gerekiyorsa kostüm veya sahne düzenlemeleri yapar. Fiziksel ortam, katılmayan öğrencilerin de sahneyi gözlemleyebileceği şekilde düzenlenir.

Daha sonra öğrenciler rolleri canlandırır; bu sırada karakterlerini yaratıcı biçimde geliştirmelerine izin verilmelidir (Bozoğlu, 2007: 29). Ancak, öğrencilerin daha önce hiç görmedikleri veya duymadıkları rolleri oynamakta zorlanabilecekleri unutulmamalıdır. Bunu önlemek için roller dağıtılırken açıklamalar yapılmalı, gerekirse öğretmen rolleri kısaca canlandırarak örnek sunmalıdır (Önder, 2006: 138).

Gösterim sonrası roller gözlemlenir ve değerlendirilir; gerekiyorsa eklemeler ve düzeltmeler yapılır. Hatalar birlikte düzeltilir. Öğrencilerin düşüncelerini rahatça ifade edebileceği bir ortam sağlanmalıdır. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra sahne tekrar canlandırılır. Ardından kalan eksik ya da hatalı noktalar tekrar tartışılır. Öğrencilerin fark edemediği yanlış yorumlamalar varsa, öğretmen ipuçları vererek rehberlik eder. Sonuçta, öğrenciler rol oynama sırasında geliştirdikleri çözümlerin gerçek hayatta da uygulanabileceğini fark eder ve bu davranışları benimserler (Abışgil, 2013: 71).

2.2. İlgili Araştırmalar

Türköz (2018) tarafından yapılan çalışmada "İnsanda Üreme, Büyüme ve Gelişme" konusu, işbirliğine dayalı jigsaw tekniği ve rol oynama yöntemi birlikte kullanılarak işlenmiştir. Bu tekniklerin etkililiği, geleneksel öğretim yöntemleriyle karşılaştırılmıştır. Çalışmada, bu yöntemlerin akademik başarıya anlamlı bir etkisi tespit edilmese de, öğrenmeye olumlu katkı sağladıkları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda rol oynama yönteminin sosyal beceriler ile iletişim becerilerini geliştirmede etkili olduğu bulunmuştur. Bu nedenle araştırmacı, rol oynama ve jigsaw tekniklerinin eğitimde kullanılmasının faydalı olabileceği sonucuna varmıştır.

Özcan ve Uysal (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, 2017 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından "Yarın için Bugünden" sloganıyla yenilenen ilköğretim programlarında yaratıcı dramaya verilen yer incelenmiştir. Betimsel analiz yöntemi kullanılarak yapılan araştırmada, program geliştirme sürecinin ögeleri olan hedef, içerik, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme boyutları temel alınmıştır. Yaratıcı drama kavramı; drama, canlandırma, rol oynama ve doğaçlama gibi alt kavramlar çerçevesinde ele alınmıştır. İncelenen 49 öğretim programından 18'inde yaratıcı dramaya doğrudan yer verildiği belirlenmiş; yaratıcı dramaya en fazla eğitim durumları boyutunda (N=116) yer verildiği, bunu hedef (N=22) ve ölçme-değerlendirme (N=5) boyutlarının izlediği ortaya konulmuştur. Ancak içerik boyutunda yaratıcı drama ile ilgili anahtar kavramlara rastlanmamıştır. Bu bulgular, yaratıcı dramaya öğretim programlarında belirli ölçülerde yer verildiğini, ancak içerik düzeyinde bütüncül bir entegrasyonun henüz sağlanamadığını göstermektedir.

İçil (2021) çalışmasında, 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesine yönelik drama yönteminin kullanımının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, nitel bir eylem araştırması deseniyle gerçekleştirilmiş ve Konya ilinin Altınekin ilçesinde bulunan bir devlet okulunun 4. sınıfında öğrenim gören 20 öğrenci ile yapılmıştır. Bu çalışmada, drama yöntemi ile finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesine dair beş eylem planı hazırlanmış ve bu planlar 28 Şubat-3 Haziran 2022 tarihleri arasında uygulanmıştır. Araştırma sürecinde, video kayıtları, öğretmen ve araştırmacı günlüğü, çalışma yaprakları ve öğrenci ürünleri gibi veriler toplanarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, drama yönteminin öğrencilerin finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmede anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Uygulama sonunda yapılan akademik başarı testi, öğrencilerin

puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, yapılan görüşmelerde öğrenciler, drama uygulamaları sayesinde başarı sağladıklarını belirtmişlerdir. Bu tez, ilkokul seviyesinde finansal okuryazarlık eğitiminin güçlendirilmesine katkı sağlayacak bir yöntem olarak drama kullanımının önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır ve alanyazındaki boşluğu dolduran önemli bir katkı sağlamaktadır.

Koç ve Geçit (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde 'Kültür ve Miras' öğrenme alanının öğretiminde kullanılan yaratıcı drama yöntemine dayalı etkinliklerin öğrenci görüşlerine etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 33 öğrenci oluşturmuş ve nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak görüşme formları kullanılmış ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, yaratıcı drama ve rol oynama etkinliklerinin Sosyal Bilgiler dersinde 'Kültür ve Miras' konularında etkili olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, öğrenci görüşlerine göre yaratıcı drama yöntemi, derse olan ilgiyi, heyecanı, katılımı ve öğrenciler arasındaki etkileşimi artırmıştır. Araştırma, yaratıcı drama ve rol oynama yöntemlerinin öğrencilerin ders içindeki motivasyonunu ve etkileşimini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuş ve bu bulgular doğrultusunda çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Yumru ve Koç (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ilköğretim öğrencilerine rol oynama yöntemi ile verilen el hijyeni eğitiminin öğrencilerin el yıkama bilgi ve becerilerine etkisi incelenmiştir. Araştırma, Karaman ilinde bir ilköğretim okulunda öğrenim gören 194 üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencisi ile tek grup ön test-son test deseni kullanılarak yürütülmüştür. Veriler, Sosyo-Demografik Özellikler Formu ve Doğru El Yıkama Değerlendirme Formu aracılığıyla toplanmış; analizlerde McNemar testi gibi istatistiksel yöntemler uygulanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin eğitim öncesi ve sonrası el hijyeni bilgi ve becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş, eğitim sonrasında çocukların bilgi ve becerilerinde olumlu bir artış meydana geldiği belirlenmiştir. Özellikle öğrencilerin ellerini en çok kirlendiği zaman yıkadıklarını belirtmeleri (%94,3) dikkat çekmiştir. Araştırmanın bulguları, rol oynama yönteminin çocuklara eğlenceli bir öğrenme deneyimi sunduğunu ve destekleyici bir eğitim yöntemi olarak el hijyeni alışkanlıklarının kazandırılmasında etkili olduğunu göstermiştir.

Pehlivan ve Demirel (2022) tarafından yapılan araştırmada, örnek olay ve rol oynama yoluyla öğretimin, Sosyal Bilgiler dersindeki öğrenme düzeyine etkisi incelenmiştir.

Araştırma, geleneksel öğretim, örnek olay yoluyla öğretim ve rol oynama yoluyla öğretim yöntemlerinin karşılaştırıldığı üç grup üzerinde gerçekleştirilmiştir. Denekler, 1996-1997 Eğitim Öğretim Yılı Bahar döneminde Ankara Gazi Mahallesi'nde bulunan Gazi İlkokulu'nda 4. sınıfa devam eden öğrenciler arasından seçilmiştir. Bir grup, "İnsan Hakları" ve "Vatan ve Millet" üniteleri çerçevesinde yazılmış örnek olaylar üzerinden eğitilmişken, diğer grup aynı konuları kart oyunları, drama ve rol yapma gibi oyunlaştırılmış yöntemlerle öğrenmiştir. Araştırma bulgularına göre, geleneksel yöntem ile örnek olay arasında toplam erişi, bilgi dizesi erişişi ve kavrama düzeyi erişişinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak oyun yöntemiyle yapılan eğitim ile geleneksel öğretim ve oyun yöntemi ile örnek olayın kullanıldığı grup arasında anlamlı bir fark bulunmuş ve bu fark oyun lehine olmuştur. Araştırmanın sonuçları, oyun yoluyla öğretimin, geleneksel öğretim ve örnek olay yoluyla öğretimden daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Eren ve Veyis (2023) tarafından yapılan bu araştırma, Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre nasıl kullanıldığını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmış ve veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Verilerin analizi için MAXQDA 2022 programı kullanılarak içerik analizi yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre, Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde en çok tercih edilen öğretim yöntemlerinin anlatım yöntemi ve soru-cevap yöntemi olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra tartışma yöntemi, rol oynama yöntemi, işbirlikli öğrenme yöntemi ve problem çözme yöntemleri de kullanılan diğer yöntemler olarak görülmektedir. Ancak yapılan görüşmelerde, sınıfların kalabalık olması, üniversite yerleştirme sınavı kaygısı gibi faktörlerin, öğretmenler ve öğrenciler tarafından öğrenci merkezli yöntemlerin kullanımını engelleyen başlıca etmenler olarak belirtilmiştir. Araştırma sonuçları, sınıfların kalabalıklığı, maddi imkânsızlıklar ve bazı okul idarecilerinin geleneksel yöntemlere öncelik vermesi gibi sebeplerin öğrenci merkezli yöntemlerin uygulanmasını zorlaştırdığına işaret etmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin üniversite eğitimlerinde öğrendikleri öğretim yöntem ve tekniklerinin sınıf uygulamaları konusunda yeterli deneyim kazanmadan, sadece atandıktan sonra gerçek uygulama fırsatını elde ettikleri belirtilmiştir. Bu durumun, öğrenci merkezli eğitim sürecinin etkin bir şekilde oluşturulmasını engellediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tokmak, Karamık ve İlhan'ın (2023) çalışmasında, Sosyal Bilgiler ve Türkçe derslerinde doğa ve evren konularının öğretiminde kullanılan yöntemler incelenmiş ve öğretmenlerin çoğunlukla aktarım temelli yöntemlere başvurdukları belirlenmiştir. Drama yöntemiyle yapılan uygulamalar sonucunda öğrenciler, bu yöntemin öğrenmeye katkı sağladığını, kalıcılığı artırdığını ve süreci daha eğlenceli hale getirdiğini ifade etmiştir. Araştırma, drama yönteminin öğretimde etkili bir alternatif olduğunu göstermektedir.

Bozyurt (2024) tarafından yürütülen araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yönelik eşit masal etkinliklerinin etkisi incelenmiştir. Araştırmanın amacı, rol oynama tekniğiyle desteklenen eşit masallar aracılığıyla çocukların cinsiyet eşitsizliğine dair kalıp yargılarında meydana gelen değişimi belirlemektir. 81 çocukla gerçekleştirilen çalışmada, kontrol grupsuz ön test-son test deseni kullanılmıştır. Beş hafta süren uygulamalar kapsamında, her pazartesi günü eşit masal anlatımı, her salı günü ise aile katılımlı meslek tanıtımı etkinlikleri yapılmıştır. Araştırma sonuçları, uygulama öncesinde çocukların görevler, meslekler, oyunlar ve oyuncaklar gibi çeşitli alt boyutlarda toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılara sahip olduklarını ortaya koymuş, etkinliklerin ardından ise bu kalıp yargılarda anlamlı bir azalma ve cinsiyet eşitliğine yönelik olumlu bir değişim meydana geldiği belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, okul öncesi eğitim programında toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik içeriklerin artırılması ve ebeveynlerin bu konuda bilinçlendirilmesi önerilmiştir.

3. YÖNTEM

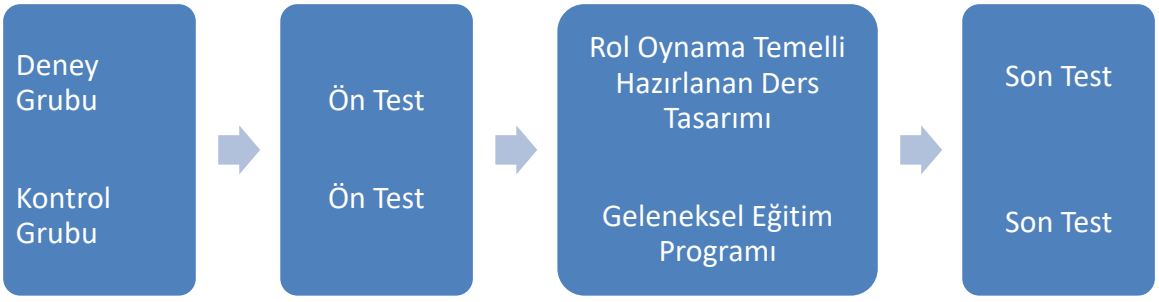
3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, yarı deneysel bir araştırma modelini benimsemektedir. Nicel yöntem kullanılmıştır (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 89). Yarı deneysel desen, değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerini belirlemek için araştırmacılara kontrollü koşullar altında istatistiksel verileri gözlemleme imkânı sunmaktadır. Nicel yöntem açısından araştırmada, ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen tasarlanmıştır (Büyüköztürk, 2007; Karasar, 2006). Bu yöntemde, öğrencilere Rol Oynama Temelli tasarlanan ders uygulanmış ve akademik başarıları ile Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları değerlendirilmiştir.

GRUPLAR	ATAMA	ÖN TEST	İŞLEM	SON TEST
DG	R	01.1	X	01.2
KG	R	02.1		02.2

Şekil 3.1. Kontrol Gruplu Ön Test-Son Test Modelinin Simgesel Gösterimi

- EG (Deney Grubu)
- KG (Kontrol Grubu)
- R: Grupların rastgele atanması
- O1.1: Deney grubuna yönelik ön test ölçümleri
- O1.2: Deney grubuna yönelik son test ölçümleri
- O2.1: Kontrol grubuna yönelik ön test ölçümleri
- O2.2: Kontrol grubuna yönelik son test ölçümleri
- X: Rol Oynama Temelli Hazırlanan Ders Tasarımının Şekil 3.2'de sunulmuştur.

Şekil 3.2. Araştırma Modelinin Görünümü

Bu çalışmada bağımsız değişken, araştırmacı tarafından uygulanan Rol Oynama Temelli hazırlanan ders tasarımıdır. Bağımlı değişkenler ise çocukların Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarıları ve derse yönelik tutumlarıdır. Deneysel desende kontrol grubunun

bulunması, uygulamanın etkisinin belirlenmesi açısından önemlidir. Çalışma süresince hem deney hem de kontrol grubu, öğretmenleri tarafından yürütülen mevcut Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı doğrultusunda derslerine devam etmiştir. Ancak deney grubuna ek olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen Rol Oynama Temelli Eğitim Programı uygulanmıştır.

Başarı testi sorularının Bloom taksonomisine (Yurdabakan, 2012: 328-329) göre sınıflandırılması yapılmıştır. 21 adet soru hazırlanmıştır.

3.2. Çalışma Grubu Seçimi

Araştırma kapsamında Yozgat ilinde okuyan 48 adet 7. Sınıf öğrencisi araştırmaya dahil edilmiştir.

Çalışma grubu seçimi zaman, maliyet ve emek gibi potansiyel sınırlamalar nedeniyle örneğin erişilebilir ve kolayca uygulanabilir birimlerden seçildiği bir yöntemdir (Büyüköztürk, 2007: 337). Patton'a (2014) göre çalışma grubu seçimi, araştırma konusuyla ilgili zengin bilgilere sahip olduğu düşünülen vakaların derinlemesine incelenmesine olanak tanır. Bu tür çalışma grubu seçimlerinde, araştırmacı kimin seçileceğine karar verir ve çalışmanın amacına en uygun olan bireyleri seçer. Öğrenciler, örneği temsil eden bireyler olarak değerlendirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında verilerin toplanması için oluşturulan görüşme formu 3 kısımdan meydana gelmektedir. Görüşme formunun ilk kısmı 2 adet testten ve toplam 21 sorudan oluşan “Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kazanım Testi”den (MEB’ın hazırladığı testlerden alınmıştır) meydana gelmektedir. İkinci kısımda ise öğrencilerin Sosyal Bilgiler deresinde dair tutumlarını incelemeyi amaçlayan 29 soruluk “Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği”nden (Gömleksiz ve Kan 2013) meydana gelmektedir.

3.4. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Bu kısımda çalışma kapsamında hazırlanan formların seçilme, hazırlanma ve geliştirilme aşamalarına yer verilmiştir.

3.4.1. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kazanım Testi

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin, ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersi kapsamındaki Kültür ve Miras ünitesinde yer alan "Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları ve Kültürümle Varım" ünite konularına yönelik uygulama öncesi ve sonrası

başarı düzeylerini belirlemek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Hazırlanan "Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları" Kazanım Testi ve "Kültürümle Varım" Kazanım Testi kullanılmıştır (Ek-1).

Test geliştirilirken öğrenci kazanımlarına uygun çeşitli test kitapları taranmış ve hazırlanan soruların kazanımlara uygunluğu kontrol edilmiştir. Her bir konuya verilecek ağırlığın saptanmasında konunun alt bölümlerine ait kazanımları ve ders saati süreleri dikkate alınmıştır. Ön uygulama için Kültür ve Miras ünitesinde yer alan "Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları ve Kültürümle Varım" ünite konuları ile ilgili 21 çoktan seçmeli madde hazırlanmıştır.

Sorular, ders kitaplarının analizi ve alan uzmanlarıyla yapılan danışmalar temel alınarak yazılmış ve geliştirilmiştir. Testin geçerliliği ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuş ve test uygulanmıştır. Uygulama sonucunda, başarı testi test ve madde istatistikleri yapılarak iki ana başlık altında analiz edilmiştir. Her bir maddenin madde güçlük indeksi (Pj) ve ayırt edicilik indeksi (rjx) hesaplanmıştır. Çalışmada, ayırt edicilik indeksi 0,31 ve üzeri olan maddeler teste dahil edilmiştir. Testteki maddelerin madde güçlük indeksleri 0,44 ile 0,83 arasında değişmiştir. Ayırt edicilik indeksi ise 0,42 ile 0,73 arasında olmuştur. Uzman görüşlerinin yanı sıra, ilgili ünitelerle ilgili bir test deneme formu 10 sekizinci sınıf öğrencisine uygulanmış ve uygulama sırasında öğrencilere anlamakta zorlandıkları maddeler sorulmuştur. Maddelere ilişkin herhangi bir anlaşılmazlık olmadığı sonucuna varılmış ve testin uygun olduğu değerlendirilmiştir. Öğrencilerin testte elde edebileceği en yüksek puan 105 olarak belirlenmiştir (her soru için 5 puan).

3.4.2. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği

Gömleksiz ve Kan (2013) tarafından geliştirilen "Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği" (SBTÖ), deney ve kontrol grubu öğrencilerinin sosyal bilgilere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Ölçeğin güvenirlik çalışması sonucunda güvenirlik katsayısı 0.898 olarak tespit edilmiştir. SBTÖ, 15 olumlu ve 14 olumsuz olmak üzere toplam 29 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Tutum maddelerinde, olumlu cümleler için "Tamamen katılıyorum" 5, "Katılıyorum" 4, "Kararsızım" 3, "Katılmıyorum" 2 ve "Hiç Katılmıyorum" 1 puan; olumsuz cümleler için ise "Tamamen katılıyorum" 1, "Katılıyorum" 2, "Kararsızım" 3, "Katılmıyorum" 4 ve "Hiç Katılmıyorum" 5 puan olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 145, en düşük ise 29 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt boyutları, Sevme, Fayda, İlgi, İstek ve Güven olmak üzere 5

gruptan oluşmaktadır. Ölçeğe ilişkin geçerlilik ve güvenirlik analizleri aşağıda verilmiştir (Tablo 3.1).

Tablo 3.1. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Analiz Sonuçları

Boyut	**Cronbach's Alpha**	**Madde sayısı**
Sevme	,854	10
Fayda	,792	6
İlgi	,872	5
İstek	,633	4
Güven	,722	4
Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği Puanı Toplamı		29
KMO=.94	Barttlet Testi=8.366	

Tablo 3.1, Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenirlik analiz sonuçlarına göre ölçek yeterli ve yüksek güvenirlik düzeyindedir (Sevme: 0,854, Fayda: 0,792, İlgi: 0,872, İstek: 0,633 ve Güven: 0,722).

Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği'nin yapı geçerliğinin ortaya konması amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Büyüköztürk (2007: 162), faktör analizinin ölçeklerin yapı geçerliğini test etmede kullanılacak yollardan biri olduğunu ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2007: 120).Uygulanan faktör analizi işlemlerinde bir maddeye ilişkin faktör yük değerinin 0,45 ve üstünde olmasına (Büyüköztürk, 2007: 118) dikkat edilmiş ve tüm boyutların bu değerden yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Buna bağlı olarak faktör özdeğerleri ve scree plot çizimi incelenerek 29 maddenin beş faktörden meydana geldiği belirlenmiştir. Maddelerin faktör yükleri .783 ile .942 arasında değişmektedir (Tablo 3.2).

Tablo 3.2. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Madde no	Faktör Yükü	Ortak varyans	Açıklanan Toplam Varyans %
1. Faktör: Sevme			
t17	1,000	,928	46,189
t14	1,000	,898	
t28	1,000	,891	
t26	1,000	,904	
t24	1,000	,821	
t16	1,000	,808	
t22	1,000	,921	
t3	1,000	,777	
t9	1,000	,870	
t11	1,000	,882	
2. Faktör: Fayda			
t27	1,000	,932	15,177
t23	1,000	,884	
t25	1,000	,911	
t20	1,000	,908	
t29	1,000	,903	
t18	1,000	,942	

Madde no	Faktör Yükü	Ortak varyans	Açıklanan Toplam Varyans %
3. Faktör: İlgi			
t1	1,000	,783	11,194
t6	1,000	,878	
t21	1,000	,884	
t5	1,000	,841	
t12	1,000	,864	
4. Faktör: İstek			
t4	1,000	,918	7,021
t7	1,000	,850	
t8	1,000	,793	
t2	1,000	,872	
5. Faktör: Güven			
t15	1,000	,804	4,296
t19	1,000	,887	
t10	1,000	,901	
t13	1,000	,910	

Tablo 3.2, Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği'nin faktör analizi sonuçlarını sunmaktadır. Tablo incelendiğinde ölçek formunun, beş faktörlü olduğu ve toplam varyansın yaklaşık %83,877'sini açıklayarak, ölçeğin öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını güvenilir bir şekilde ölçtüğünü ve her bir boyutun güçlü bir ilişki sağladığını göstermektedir.

3.5. Araştırma Süreci

Araştırma, 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında Yozgat ilindeki bir ortaokulun 7. sınıf öğrencileri arasında yapılmıştır. 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde, Kültür ve Miras

ünitesinde yer alan "Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları ve Kültürümle Varım" ünite konuları kapsamında, 7 hafta süresince uygulanmıştır.

Araştırma sürecinde, deney grubundaki öğrencilere Sosyal Bilgiler dersi, yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik çeşitli yöntem ve tekniklerle işlenmiştir. Kontrol grubunda ise geleneksel eğitim yöntem ve teknikleri kullanılarak Sosyal Bilgiler dersi gerçekleştirilmiştir.

Deney grubu üzerinde yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek amacıyla, belirtilen yöntem ve tekniklerin dışında çeşitli etkinlikler uygulanmıştır. Bu etkinliklerin bir kısmı araştırmacı tarafından özel olarak tasarlanmıştır. Ayrıca, Ellison ve Gray'in 365 Yaratıcı Oyun (2008), Parks ve Black'ın Düşünme Becerilerini Geliştirme (2010), Tin Manpress'in Zenginleştirme Paketi (2022), Renzulli'nin (2012) Yaratıcılık kitaplarında bulunan etkinlikler de kaynak olarak kullanılmıştır.

Deneyde, öğrencilerle gerçekleştirilen araştırma süreci boyunca rol yapma, canlandırma materyal kullanma ve akılcı düşünme gibi yaratıcı düşünme becerilerini destekleyen oyunlar da oynanmıştır. Oyunların kullanılmasındaki temel amaç, öğrencileri daha aktif bir şekilde katılıma teşvik etmek olmuştur. Akandere'ye göre (2006), ders sırasında oynanan oyunlar, öğrencinin dikkatini daha fazla yoğunlaştırmaktadır. Oyunlar aracılığıyla çocuklar, pasif durumdan aktif duruma geçtikleri için dikkat seviyeleri, diğer öğrenme tekniklerine kıyasla daha etkili bir şekilde gelişmektedir. Ayrıca, oyunlar öğretmenin öğrenciler üzerindeki tedirginliğini azaltarak onları rahatlatma ve motive etme konusunda önemli bir rol oynamaktadır.

Araştırma süreci öncesinde, 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı temel alınarak kazanımlar doğrultusunda bir yıllık plan oluşturulmuştur. Bu plan dahilinde, 2. ünite içerisinde yer alan Osmanlı Devleti’nde Islahat Hareketleri ve Seyyahların Gözüyle Osmanlı üniteleri konuları belirli bir haftalık düzen içerisinde işlenmiştir.

Tablo 3.3. 1. Hafta Ders Programı

AY	HAFTA	SAAT	ÖĞRETMEN ALANI	KONU	KAZANIM	AT AT ÜR KÇ ÜL ÜK	B E C E R İ L E R	A Ç I K L A M A
Aralık	27 Kasım – 01 Aralık	3 saat	KÜLTÜR VE MİRAS	**Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları**	SB.7.2.4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.			

Ünite: 2. Ünite, *Kültür ve Miras*

Konu: Osmanlı Devleti'nde Islahat Hareketleri Kazanım:

1. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.

Kullanılan Yöntem ve Teknikler:

Öğrencilere Osmanlı Devleti'nde yapılan ıslahatlarla ilgili gerçek yaşanmış hikâyelerden örnekler verilmiştir. Ayrıca sınıf içerisinde ıslahatlarla ilgili bilgiler paylaşılıp, sınıf panolarında sergilenmiş, sonrasında anlamları üzerine sınıfça tartışılmıştır. Buradaki amaç öğrencileri yaratıcı düşünme hakkında bilgilendirmek ve yaratıcılıklarını uyandırmaktır. Örnek olarak aşağıdaki ıslahat hikayesi verilmiştir (Sofuoğlu, 2020).

1. Hafta Hikâye 1:

Avrupa'daki fetihleri duran, ekonomik ve askeri anlamda gerilediğini anlayan Osmanlı Devleti, kendisine bağlı yaşayan çok sayıda farklı milleti bir arada yaşatmak için yenilikler yapıyor, çareler arıyordu. Avrupalı büyük devletlerle savaşların, toprak kayıplarının ve isyanların olduğu çok zor bir dönemde devleti yöneten yenilikçi Sultan II. Mahmut'un,

halkını bir arada tutma isteği; "Tebaamın Müslüman'ını camide, Hristiyan'ını kilisede, Yahudi'sini havrada görürüm. Bunun dışında aralarında bir fark yoktur" cümlelerine dökülmüştü. Amaçladığı yeniliklerin tamamını gerçekleştirmeden hastalığı sebebi ile 1 Temmuz 1839'da öldü (Beydilli, 2003:355-356).

Oğlu Abdülmecit 1 Temmuz'da 1839'da tahta çıkarken henüz 17 yaşındaydı. Çok genç ve tecrübesizdi. Babasının yaptığı yenilikleri devam ettirmek ve devleti ayakta tutmak istiyordu. Dış işleri Bakanı (Hariciye Nazırı) Mustafa Reşit Paşa, ıslahat hareketini devam ettirirlerse Avrupa'dan gelecek desteği düşünüyordu. Halkın canını, malını, özgürlüğünü, eşitliğini, haklarının korunmasını ve mülk edinebilmesini güvence altına alan bir belge hazırladı. Bu belgeyi ilan etmeye de genç Padişahı ikna etti. Mısır meselesinin çözümünü de kolaylaştıran belge o gün şöyle açıklanmıştı:

3 Kasım 1839'da İstanbul'da Gülhane Parkı'nda Bakanlar (vezirler), devlet adamları, ilim adamları, başka din mensuplarının temsilcileri, büyük elçiler ve halktan bir kısım toplanmıştı. Sultan ise töreni Gülhane Kasrı'ndan izliyordu. Mustafa Reşit Paşa, Tanzimat Fermanını (Gülhane Hattı Hümayunu) okudu (Küçük, 1994).

Fermanda; "Her anlamda güçlü ve adaletli devletin artık eski gücünde değildir. Ancak şart ve imkanları iyi değerlendirilirse beş on yıl içinde yeniden düzelecektir. Halkı ve hazineyi zarara uğratan vergi ve toprak sistemi kaldırılacaktır. Herkesten gücüne göre vergi alınacaktır. Askerlik süresi dört ya da beş yıl olacaktır. Hiç kimse yargılanmadan idam edilmeyecektir. Herkes malını istediği gibi kullanabilecektir. Düzenlemeler yerel meclislerde görüşülecek, meclis üyelerinin sayısı artırılacak, rüşvet kaldırılacaktır." diyordu. Padişahın halkına bağışı olan fermanın okunmasından sonra toplar atıldı, kurbanlar kesildi. Fermanı İngiltere ve Fransa olumlu karşılarken, Rusya ve Avusturya kendi halkları da isteyebilir diye memnun olmadılar. Sultan vaat edilen yeniliklerin uygulamasını kontrol etmek için ülke içinde geziler yaptı (Yıldız, 2012).

Ferman dönemin resmi gazetesinde (Takvim-i Vekayi) yayımlandı, halka iyi anlatılmaya çalışıldı. Ancak Müslümanlar, Müslüman olmayanlarla eşit olmaktan rahatsız oldu. Müslüman olmayanlar ise kendi ellerindeki bir kısım imtiyaz ve ayrıcalıkların gidecek olmasından rahatsız oldular. Ülkenin o dönemde yaşadığı zorluklar sebebiyle her konuda (askerlik gibi) hemen uygulamalara gidilemedi. Bununla birlikte ferman, padişahın iyi niyetle halkına vaat ettiği bir hukuk nizamı idi. Kendisinden sonra gelecek Islahat Fermanı'na (1856) içerik olarak ilham verecekti. Padişahın ve Mustafa Reşit Paşanın bu konudaki çaba ve kararlılığının da bir göstergesiydi. Yalnızca bir belgenin adı olarak da

kalmamıştı. 1839-1876 yılları arasındaki bir dönemin adı olmuştu. (Beydilli, 2003:355-357).

2. Hafta Hikâye 2:

Yeniçeriler, Osmanlı Devletinin teşkilatlı ve donanımlı asker ihtiyacı ile kurulmuş, fetihleri ve başarıları ile devletin gücünü simgelemişti. Ancak zaman içinde, fetihlerin durması, ekonomik ve sosyal sebeplerle disiplinsizlik, kuralların gevşemesi, isyanlar ve darbeler gerçekleşmişti. Yeniçeriler, İstanbul'da esnaflık, hamallık, kayıkçılık yapmaktaydılar (Beydilli, 2013: 450, 458).

Sultan II. Mahmut, devletin iyileşebilmesi için bütün kurumların zamanın şartlarına göre yeniden düzenlenmesi gerektiğine inanıyordu (Beydilli, 2013:461). 1826'da ilim adamları ve devlet adamları ile toplantılar yapıldı. Padişah beklediği vaktin geldiğine inanıyordu. 29 Mayıs'ta yapılan toplantıda yeniçerilerin Hristiyan devletlerine karşı zafer kazanmak bir tarafa Rum isyanlarını bastıramaması söz konusu edilerek şeyhülislam tarafından bir fetva kaleme alındı. 12 Haziran 1826'da Et Meydanında yaptırılan talimi sorguladılar. Talimin "gavur talimi" olduğunu söylediler. 13 Haziran'da Yeniçeriler tekrar kazan kaldırdılar. Alimler, devlet adamları, binlerce insan, bunlara dağıtılan tüfekler ve sancak ile yürüdüler. Bir kısım Yeniçeri Sultan Ahmet Meydanı'nda yok edildiler. Kışlalar top atışı ile ateşe verildi. Akşam olduğunda artık etkisiz hale getirilmişlerdi. Osmanlı Tarihinde bu olay Hayırlı Olay (Vaka-i Hayriye) olarak anıldı (Beydilli, 2013).

Bundan sonra Asakir-i Mansure-i Muhammediye isimli yeni bir ordu kuruldu. Böylece Sultanın devletin yenileşmesi ve yeniden zaferler kazanması için düşündüğü askeri teşkilat yenilenmiş oldu. Kararlılıkla gerçekleştirmek istediği ıslahatlara devam etti. Bu orduyu eğitmek üzere dışarıdan uzmanlar getirildi. Maaşlarının aydan aya ödenmesi kararlaştırıldı. 1828'den itibaren başlık olarak fes giydirilerek kıyafetlerinde birlik sağlanmaya çalışıldı (Özcan, 1991:457).

Sınıfa Asılacak Bilgiler:

Lale Devrinde Yapılan Yenilikler

- Paris, Londra ve Viyana gibi Avrupa başkentlerine geçici elçilik heyetleri yollanmış, böylelikle Avrupa'yı daha yakından tanıma imkânı sağlanmıştır.
- Said Efendi ve İbrahim Müteferrika Avrupa'dan matbaayı getirmişlerdir. İlk kez çiçek hastalığına karşı aşı uygulanmıştır.

- İstanbul'daki yangınları önlemek için yeniçerilerden Tulumbacılar adı verilen bir itfaiye ocağı kurulmuştur.
- Çini atölyeleri açılmıştır. Kağıt fabrikası açılmıştır.
- Lale Devri'nde sanat alanında görülen en önemli kişi Levnî'dir. Asıl adı Abdülcelil Çelebi olan Levnî döneminin en büyük nakkaşıdır.
- Lale Devri'nde, Türk tarihinde bir ilk olarak İbrahim Müteferrika önderliğinde Çeviri Konseyi açılmıştır. Türk tarihinde çeviri çalışmalarındaki ilk enstitüleşme olarak bu konsey görülür.

Pandomim Sanatı: Ders öncesinde yeniliklerle ilgili özdeşmiş kelimeler belirlenmiştir. Belirlenen kelimeler kağıtlara not edilmiş ve öğrencilerin seçmesi istenmiştir. Tahtaya çıkan öğrenci bu kağıtlardan birini çekerek yazılı kavramları arkadaşlarına pandomim sanatı biçiminde konuşmadan anlatmaya çalışmıştır. Islahatlar konusunda belirlenen kelimelerden bazıları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.4. Yenilikler ve Özellikleri

Eğitim	**Sosyal vd**	**İletişim**	**Ekonomik ıslahatlar**	**Sağlık**	**Siyasi/Askeri**
Matbaa	Tulumbacılar	Atlı ulak	Fabrika	Çiçek aşısı	Elçilikler
Çeviri	Çeşmeler	Posta	Ticaret		Yeniçeri ocağı
Avrupa'ya Öğrenci gönderme	Tütün	Mektup	Buharlı gemi		
Gazete	Lale devri	Telgraf	Demiryolu		

Tablo 3.5. 2. Hafta Ders Programı

AY	**HAFTA**	**SAAT**	**ÖĞRETMEN ALANI**	**KONU**	**KAZANIM**	**ATATÜRKÇÜLÜK**	**BECERİLER**	**AÇIKLAMA**
Aralık	1-10 Aralık	3 saat	KÜLTÜR VE MİRAS	**Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları**	SB.7.2.4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.			

Ünite: 2. Ünite, *Kültür ve Miras*

Konu: Osmanlı Devleti'nde Islahat Hareketleri Kazanım:

Osmanlı devletinde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.

Kullanılan Yöntem ve Teknikler:

Öğrencilere Osmanlı devletinde yapılan ıslahatlarla ilgili gerçek yaşanmış hikâyelerden örnekler verilmiştir. Ayrıca sınıf içerisinde ıslahatlarla ilgili bilgiler paylaşılıp, sınıf panolarında sergilenmiş, sonrasında anlamları üzerine sınıfça tartışılmıştır. Buradaki amaç öğrencileri yaratıcı düşünme hakkında bilgilendirmek ve yaratıcılıklarını uyandırmaktır. Örnek olarak aşağıdaki ıslahat hikayesi verilmiştir:

3.Hafta 3.Hikâye:

Osmanlı topraklarında Müslümanlar matbaayı Müslüman olmayanlardan iki yüzyıl sonra kullanmaya başlamıştı. Bunda hattat sınıfını sıkıntıya sokmamak, dini eserlerin zarar görmemesi, kitap okumaya çok fazla ilgi gösterilmemesi ve yeniliklere kapalı olmak gösterilebilir. İbrahim Müteferrika, Osmanlı kapıkulu süvarileri arasında görev yapmaktaydı. Tercüman ya da basmacı olarak da bilinmekteydi. Haritacılıkla da ilgilenmiş, 1719'da Marmara Denizi haritası basmıştı. Nitekim 1727'de İbrahim Müteferikka'ya Mehmet Said Efendiyle birlikte ilk matbaa kurma izni verildi. 1729'da, İstanbul'da Yavuz Selim Semtindeki evinde bastığı ilk kitap Van Kulu Lügatiydi. Bir süre sonra Mehmet Sait Efendi matbaadan ayrılmış, bütün işler ona kalmıştı. Matbaada ölümüne kadar on yedi kitap basmıştı. Kitaplar, tarih, coğrafya ve dil konularındaydı. Sözlük ve ders kitaplarından oluşuyordu. Müteferrika'nın matbaası, okuma arzusunu bilmeyen Müslümanlar için bir yeniliğin, merakın ve öğrenmenin kapısını açmış oluyordu. İbrahim Müteferrika ise çabası ve kararlılığıyla bir öncü kişilikti (Afyoncu, 2000).

Örnek Olay İnceleme ve Yaratıcı Yazma

Örnek olay inceleme yöntemine dayalı olarak öğrencilerden geçmişten günümüze Türkiye'de yapılan yenilikleri araştırmaları istenmiştir. Sonrasında ise Yaratıcı Yazma yöntemine dayalı olarak öğrencilerden kendilerini yenilik yapmak isteyen bir yenilikçi/ıslahatçının yerine koymaları, sorunlar karşısında çözüm üretmeleri, yenilikler/ıslahat önerileri yazmaları istenmiştir. Bu süreçte yeniliklerin/ıslahatların neden gerekli olduğunu, ıslahata karşı çıkacakların neden karşı çıktıklarını, ıslahatların önündeki engelleri nasıl aşacaklarını konu edinen bir mektup yazmaları beklenmiştir. Bu şekilde problem çözmeye yönelik düşünme ve üretme alışkanlığı kazandırılmaya çalışılmıştır.

Zihin Haritası: Öğrencilere öncelikle zihin haritası[1] yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında konuyla ilgili anahtar kelimeler verilmiştir. Ardından öğrencilerden ıslahatların yapılmasına neden olan faktörleri açıklayan bir zihin haritası hazırlamaları anahtar kelimelerden yola çıkarak resim çizmeleri istenmiştir.

Sınıfa Asılacak Bilgiler:

Sınıfa asılacak bilgiler rol oynama ile işlenen konuların pekiştirilmesi için hazırlanmış bilgiler içermektedir.

[1] Zihin haritası, temelde anahtar kelimeler ve şekiller kullanılarak başlayan bir not tutma tekniğidir; ancak, bu sadece bir not alma aracı olmanın ötesine geçer. Zihin haritaları, düşünceleri oluşturmak, görselleştirmek, tasarlamak, sınıflandırmak ve anlamlı bağlantılar kurmak için güçlü bir araçtır.
Bir merkezi konu, genellikle bir anahtar kelime veya kısa bir ifade olarak belirlenir. Daha sonra, bu ana konu etrafında dallanarak, bilgiler arasındaki anlamsal veya diğer bağlantılar ortaya çıkar. Bu bağlantılar, anahtar kelimeler ve görsel resim ve şekillerle desteklenir.
Zihin haritasının temel elemanları arasında kelimelerin yanı sıra resimler, çizgiler, semboller, renkler ve şekiller bulunur. Bu çeşitli elemanlar, düşünceleri organize etmek, vurgulamak ve anlamak için kullanılır. Görsel öğeler, bilginin hızlı bir şekilde anlaşılmasına ve akılda kalmasına yardımcı olur. Geniş bilgi için bkz. Deniz Tonga, "Sosyal Bilgiler ve Zihin Haritası Örnekleri", Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi, CVII, S1, Mayıs 2022, s.190-204.

Şekil 3.3. Sınıfa Asılacaklar

Tablo 3.6. 3. Hafta Ders Programı

AY	HAFTA	SAAT	ÖĞRETMEN ALANI	KONU	KAZANIM	ATATÜRKÇÜLÜK	BECERİLER	AÇIKLAMA
Aralık	11-15 Aralık	3 saat	KÜLTÜR VE MİRAS	**Kültürümle Varım**	SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.			Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinde n örneklere yer verilir.

Ünite: 2. Ünite, *Kültür ve Miras*

Konu: Seyyahların Gözüyle Osmanlı Devleti Kazanım:

1. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.
2. Kullanılan Yöntem ve Teknikler:

Nitelik Sıralama: Öğrencilerden bir seyyah gözü ile Osmanlı Devleti zamanında giyilen kıyafetleri araştırmaları istenmiştir. Sonrasında öğrencilerden dönem itibariyle kullanılan kıyafetlerin şekil, renk, boyut, yumuşaklık, kesim ve diğer özelliklerini sıralamaları istenmiştir. En son olarak ise günümüzde giyilen kıyafetlere bu nitelikleri ekleyerek yeni tasarımlar yapmaları istenmiştir.

Örnek Olay İnceleme ve Yaratıcı Yazma

Örnek olay inceleme yöntemine dayalı olarak öğrencilerden geçmişten günümüze Türkiye hakkında yazılar yazan seyyahları araştırmaları istenmiştir. Sonrasında ise Yaratıcı Yazma yöntemine dayalı olarak öğrencilerden kendilerini bir seyyah olarak hayal etmeleri ve kendilerine göre şehirlerinde hala var olan Osmanlı eserlerini anlatmaları istenmiştir (Mimari yapılar, müzede yer alan tarihi eserler, sanat eserleri, geçmişten günümüze meslekler vs). Bu şekilde olaylara tek bir pencereden bakmama konusunda alışkanlık kazandırılmaya çalışılmıştır.

Tablo 3.7. 4. Hafta Ders Programı

AY	HAFTA	SAAT	ÖĞRETMEN ALANI	KONU	KAZANIM	AT AT ÜR KÇ ÜL ÜK	B E C E R İ L E R	A Ç I K L A M A
Aralık	18-22 Aralık	3 saat	KÜLTÜR VE MİRAS	**Kültürümle Varım**	SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.			Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinde n örneklere yer verilir.

Ünite: 2. Ünite, *Kültür ve Miras*

Konu: Seyyahların Gözüyle Osmanlı Devleti Kazanım:

1. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.

Kullanılan Yöntem ve Teknikler:

Öğrencilere Osmanlı devletini anlatan seyyahlarla ilgili gerçek yaşanmış hikâyelerden örnekler verilmiştir. Ayrıca sınıf içerisinde seyyahların gözünden Osmanlı devletinin görünümü ile ilgili bilgiler paylaşılıp, sınıf panolarında sergilenmiş, sonrasında anlamları üzerine sınıfça tartışılmıştır. Buradaki amaç öğrencileri Yaratıcı Düşünme hakkında bilgilendirmek ve yaratıcılıklarını uyandırmaktır. Örnek olarak aşağıdaki ıslahat hikayesi verilmişti (Ağaoğlu, 2023; Zülfikar ve Aydın, (2018).

4. Hafta Hikâye:

Seyyahlar, gezmek, görmek gördüklerini kaleme alıp aktarmak amacıyla seyahat etmişlerdir. Osmanlı Devleti topraklarını da çeşitli yüzyıllarda seyyahlar ziyaret etmiş ve gözlemlerini kaleme almışlardır. Bu gözlemleri kimi zaman zaman objektif kimi zaman da ön yargılı bir şekilde aktarmışlardır. Joseph Pitton de Tournefort, Fransız bir botanik profesörüdür. Tıp eğitimi almış ancak botaniğe yönelmiştir. Karlofça Antlaşması (1699)'ndan sonra Fransız devleti tarafından; "botanik, maden, mineral, hastalık, ilaç,

doğa, tarih" araştırmaları yapmak üzere doğuya gönderilmişti. Ege Adalarında başlayan gezisi İstanbul'a, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Kafkasa'ya ulaşmıştı. Seyahatnamesinde de sağlık, bitkiler, nüfus, kültür, coğrafya, tarih, mimari, devlet, ordu, saray ve dini yapılara yer vermişti. Gittiği şehirlerin gravürlerini yapmıştı. Eserde hem Türk düşmanlığı hem de Türk hayranlığını gösteren görüşleri mevcuttu. O günlerin İstanbul'unda veba salgını ve yangınlara dikkat çekmekteydi. Salgın hastalıktan korkmadıkları ve sıkı tedbir almadıklarını aktarıyordu. Öyle ki salgın hastalıktan ölen kişinin kıyafetlerini dahi rahatça satıp aldıklarından yaşamayı değil, ölmeyi hak ediyorlardı. Yangınların sebepleri ise ahşap evlerdi. Bununla birlikte Türkler tarihi yapılarını aslına uygun olarak korumaya çalışıyorlardı. Müslümanları zalim kimseler olarak gören Tournefort, tanıdıkça çok merhametli insanlar olduklarını, bu merhametin hayvana ve canlılara da olduğunu değerlendirmişti. Türklerin aile hayatına dair olumsuz ön yargılara sahipti. Fakat aile yaşantılarını gördükçe aileye değer verdiklerini, korumaya çalıştıklarını anlamıştı. Tournefort, din eğitimi almış bir dindar kişilik de olduğu için İstanbul'a Türklerin arasına ön yargılarla gelmişti. Zamanla fikirleri değişmişti. Seyahatnamesi ölümünden sonra Fransızca olarak 1717'de iki cilt olarak yayımlandı (Akyüz Levi, 2020; Küçüköner, 2023: 8904.).

Tournefort'un araştırma bilme merakı çok yönlüydü. Bu yalnız kendi merakı açısından değil, devlet tarafından gönderilmesi açısından da düşünülmelidir. Belki de bu sebepten şehirlerin gravürlerini çizmiş, çok alanda bilgi toplamıştı. O kültür ve birikiminden getirdiği ön yargıları ve bunların değişimini kitabın cümleleri arasına yansıtmıştı. Seyahatnameler, dönemlerinin bir panoramasını göstermektedir. Ancak bir kişinin gözlemleri olduğu için bunların objektif olmayabileceği göz önünde bulundurularak okunmalıdır (Küçüköner, 2023).

6-3-5 Yöntemi: Tournefort'un bir seyyah olarak Osmanlıyı kötüleme nedenlerini anlamak için kullanılacak bu yöntemde 6 öğrenci belirlenmiştir. Sonrasında bu 6 öğrenciden her birinin Seyyahların Osmanlıyı kötüleme nedenlerini ortaya koyan 3 adet neden göstermeleri istenmiştir. Bunun için öğrencilere 5 dakikalık süre verilmiştir. Sonrasında bulunan nedenler aynı 6 kişi içerisinde değiştirilmiş ve bu nedenlerin geliştirilmesi sağlanmıştır. Yaratıcı Çizim: Öğrencilerden bir seyyah gibi yaşadıkları ilde bulunan en önemli Osmanlı eserini (mimari, çizim, çini, dokuma vs) analiz etmeleri bunu bir kartpostal şeklinde resmetmeleri istenmiştir. Burada amaç bir önceki haftada yazarak kendini ifade edemeyen öğrencilerin görsel zekalarını harekete geçirmektir.

Sınıfa asılacak bilgiler:

Şehirlerinde bulunan Osmanlı dönemi eserlerinin görselleri ve açıklamaları.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu kısmında başarı testleri ve tutum ölçeği ile elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Rol yapma tekniğinin uygulandığı deney grubu ile mevcut Sosyal Bilgiler öğretim programının uygulandığı kontrol grubu arasında Kültür ve Miras ünitesinde yer alan "Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları ve Kültürümle Varım" ünite konularına yönelik başarıları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla, öğretim öncesi ve sonrasındaki deney ve kontrol gruplarının puanları karşılaştırılmıştır. Bu kapsamda, öğrencilere Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları ve Kültürümle Varım konularından önce ve sonra başarı testleri uygulanmıştır. Elde edilen verilerle deney ve kontrol gruplarının öğretim öncesi ve sonrasındaki ortalama puanları belirlenerek tanımlayıcı istatistik analizi yapılmıştır. Bu analiz, deney ve kontrol gruplarının başarı düzeylerindeki değişimlerin incelenmesine ve aralarındaki farkın istatistiksel olarak değerlendirilmesine imkan sağlamıştır. (Tablo 4.1).

Tablo 4.1. Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları Ünitesi Ön Test-Son Test Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

		Ortalama	Std. Spm.	Min.	Max.	Çarpıklık	Basıklık
Kontrol (7/A) (n: 24)	Ön test	34,166	16,26323	5	65	-1,049	0,08
	Son test	34,583	15,94261	5	65	2,048	-1,920
Deney (7/B) (n: 24)	Ön test	34,375	15,96957	10	65	-1,188	0,15
	Son test	49,375	12,62438	15	65	-1,996	1,833

Kontrol grubunda (7/A) öğrencilerin ön test ortalaması 34,17 iken, son test ortalaması 34,58 olarak hesaplanmıştır. Bu küçük fark, kontrol grubunda anlamlı bir akademik gelişmenin yaşanmadığını göstermektedir. Standart sapmanın her iki testte de yaklaşık 16 civarında olması, öğrencilerin puanlarının geniş bir aralıkta dağıldığını ve başarı düzeylerinin homojen olmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, kontrol grubunda çarpıklık ve basıklık değerleri testler arasında farklılık göstermektedir; ön testte puanlar daha çok yüksek değerlere yığılmışken (çarpıklık: -1,049), son testte puanlar düşük değerlere kaymıştır (çarpıklık: 2,048). Bu durum, son testte bazı öğrencilerin düşük başarı gösterdiğine işaret etmektedir.

Deney grubunda (7/B) ise ön test ortalaması 34,38 iken, son test ortalaması 49,38'e yükselmiştir. Bu yaklaşık 15 puanlık artış, uygulanan öğretim yönteminin öğrencilerin

akademik başarısını anlamlı düzeyde artırdığını göstermektedir. Ayrıca son testte standart sapmanın azalması (15,97'den 12,62'ye), başarı düzeylerinin daha homojen hâle geldiğine ve öğrenciler arasında başarı farklarının azaldığına işaret etmektedir. Çarpıklık değerlerine bakıldığında, her iki testte de puanların yüksek değerlere doğru yığıldığı görülmektedir. Özellikle son testteki çarpıklık değeri (-1,996), öğrencilerin çoğunlukla yüksek puanlar aldığını göstermektedir. Pozitif basıklık değeri (1,833) ise dağılımın tepe yaptığını, yani çok sayıda öğrencinin ortalama ve üzeri puanlar aldığını ifade etmektedir.

Tablo 4.2. Kültürümle Varım Ünitesi Ön Test-Son Test Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Grup	Test	Ort.	Std. Spm.	Min.	Max.	Çarpıklık	Basıklık
Kontrol (7/A) (n: 24)	Ön test	17,9167	8,0645	5,00	35,00	-0,6	0,345
	Son test	17,9167	8,06450	5,00	35,00	2,345	-1,600
Deney (7/B) (n: 24)	Ön test	18,1250	8,69939	5,00	35,00	-0,905	0,149
	Son test	34,3750	5,57800	20,00	40,00	-2,459	2,181

Tablo 4.2, "Kültürümle Varım" ünitesine yönelik olarak uygulanan ön test ve son test sonuçlarının tanımlayıcı istatistiklerini içermektedir. Kontrol grubunda (7/A) öğrencilerin ön test ortalaması 17,92 olup, son test ortalaması da aynı değerde (17,92) kalmıştır. Bu durum, kontrol grubundaki öğrencilerin testler arasında herhangi bir akademik gelişim göstermediğini açıkça ortaya koymaktadır. Standart sapma değerlerinin her iki testte de birebir aynı olması (8,06), öğrenciler arasındaki başarı dağılımında herhangi bir değişiklik olmadığını göstermektedir. Çarpıklık ve basıklık değerleri ise testler arasında farklılık arz etmektedir; ön testte puanlar az da olsa yüksek değerlere kayma eğilimindeyken (çarpıklık: -0,6), son testte pozitif yönde bir çarpıklık gözlemlenmiştir (2,345). Bu durum, son testte bazı öğrencilerin oldukça düşük puanlar aldığına işaret etmektedir. Ayrıca son testin basıklık değeri (-1,600) dağılımın yayvan olduğunu, yani puanların geniş bir aralıkta dağıldığını göstermektedir.

Deney grubunda (7/B) ise durum oldukça farklıdır. Ön test ortalaması 18,13 iken, son test ortalaması 34,38'e yükselmiştir. Bu, yaklaşık 16 puanlık önemli bir artıştır ve uygulanan öğretim yönteminin öğrencilerin akademik başarısını belirgin bir şekilde artırdığını ortaya koymaktadır. Ayrıca son testte standart sapmanın belirgin biçimde düşmesi (ön testte 8,70 iken son testte 5,58), öğrenciler arasındaki başarı farklarının azaldığını ve öğrenme düzeyinin daha homojen bir biçimde yükseldiğini göstermektedir. Son testin çarpıklık değeri (-2,459), öğrencilerin büyük çoğunluğunun yüksek puanlar aldığına işaret etmektedir. Basıklık değerinin yüksek ve pozitif olması (2,181) da dağılımın ortalamada

yoğunlaştığını, yani çoğu öğrencinin benzer ve yüksek puanlara ulaştığını göstermektedir. Tablo 4.1 ve Tablo 4.2'deki tanımlayıcı istatistik sonuçlarına göre, Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları Ünitesinde deney grubundaki öğrencilerin uygulama öncesinde başarı testlerinden elde ettikleri ortalama puanın uygulama sonrasında 34,375'den 49,375'e yükseldiği, Kültürümle Varım Ünitesinde uygulama öncesinde başarı testlerinden elde ettikleri ortalama puanın uygulama sonrasında 18,1250'den 34,375'e yükseldiği belirlenmiştir.

Çalışmada uygulanan testler normallik testine tabi tutulmuş çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş, çarpıklık ve basıklık değerlerinin ±1,5 üzerinde olduğu böylece normal dağılım göstermedikleri (Tabachnick ve Fidel, 2013'den Akt: Uysal ve Kılıç, 2021: 222-223) görülmüştür. İlgili literatürde, değişkenlerin basıklık çarpıklık değerlerine ilişkin sonuçların Tabachnick ve Fidell, (2013)'e göre +1.5 ile -1.5, George ve Mallery (2010)'e göre ise +2.0 ile -2.0 arasında olması normal dağılım olarak kabul edilmektedir(Akt: Uysal ve Kılıç, 2021: 222-223). Büyük sayılar kanunu ve merkezi limit teoremine göre örneklem olarak yeterli seviyede olmasından dolayı dağılımın normal olmadığı varsayılarak analizlere devam edilmiştir (Çolak, 2020: 36).

Veriler normal dağılım göstermediği için deneysel desenin etkililiğini belirlemeye yönelik olarak Wilcoxon İşaretli Sıra Testi uygulanmıştır. Bu test tıpkı tekrarlı ölçüm veya bağımlı t testi gibi aynı gruptan iki farklı zamanda alınan verilerin kıyaslanmasında kullanılmaktadır. Testin kullanım varsayımları nonparametrik testlerin varsayımlarıyla aynı olup, bir gruptan aynı sürekli değişkenin iki farklı zaman veya durumda alınmasıyla elde edilen verilerle çalışır. Wilcoxon İşaretli Sıra Testi'nin etki büyüklüğünü hesaplamak amacıyla r= z/ N2 formülü uygulanmıştır. N iki uygulamadan elde edilen gözlem sayısıdır (Ahi ve Alisinanoğlu, 2016: 315).

Wilcoxon İşaretli Sıralar testi sonuçlarına göre, ön ve son test puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir (z=- 3,298, p>0.001, Tablo 4.3).

Tablo 4.3. Deney Grubu Ön Test ve Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

		N	Sıra ort	Sıra top	Z[a]	p
Islahatlar son test + Islahatlar ön test	Negatif sıra	3[a]	12,00	36,00	-3,298	[g] ,001
	Pozitif sıra	21[b]	12,57	264,00		
	Eşit	24[c]				
Kültürümle Varım son test –Kültürümle Varım ön test	Negatif sıra	1[d]	3,50	3,50	-3,926	[h] ,000
	Pozitif sıra	20[e]	11,38	227,50		
	Eşit	27[f]				

Veriler normal dağılım göstermediği için ilişkisiz gruplarla ilgili kullanılan Mann Whitney-U testine başvurulmuştur. Tablo 4.3'te sunulan sonuçlar, uygulama sonrasında deney ve kontrol gruplarının başarı testleri ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir (U=142,500, p>0,05). Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi'nde etki büyüklüğünü hesaplamak için aşağıdaki denklem kullanılır.

$$r = |\mathbf{Z}| \,/\, \sqrt{\mathbf{N}} \tag{4.1}$$

formülü kullanılır (Pallant, 2011: 143'den Akt: Can, 2024: 87). Burada:

- Z = Wilcoxon testi sonucu verilen Z değeri,
- N = Toplam gözlem sayısıdır (eşit olanlar dahil edilir).

1. Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları Ön Test - Son Test Etki Büyüklüğü:

- Z = -3,298; N = 3 + 21 + 24 = 48

$$r = \frac{|-3{,}298|}{\sqrt{48}} = \frac{3{,}298}{6{,}928} \approx 0{,}48 \tag{4.2}$$

2. Kültürümle Varım Ön Test - Son Test Etki Büyüklüğü:

- Z = -3,926; N = 1 + 20 + 27 = 48

$$r = \frac{|-3{,}926|}{\sqrt{48}} = \frac{3{,}926}{6{,}928} \approx 0{,}57 \tag{4.3}$$

Bu sonuçlara göre Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları Testi için yapılan testin etki büyüklüğü Orta düzeydedir, (r ≈ 0,48) ve Kültürümle Varım Testi için yapılan testin etki büyüklüğü Orta-Yüksek düzeydedir (r ≈ 0,57).

Tablo 4.4. Deney ve Kontrol Grupları Son Test Mann Whitney- U Testi Sonuçları

		N	**Sıra ort**	**Sıra top**	**U**	**p**
Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları	Kontrol	24	18,15	435,50	135,500	0,002
	Deney	24	30,85	740,50		
Kültürümle Varım	Kontrol	24	13,81	331,50	31,500	0,000
	Deney	24	35,19	844,50		
Test Toplamı	Kontrol	24	15,38	369,00	69,000	0,000
	Deney	24	33,63	807,00		

Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları için, kontrol grubunun sıra ortalaması 18,15, sıra toplamı 435,50 iken deney grubunun sıra ortalaması 30,85 ve sıra toplamı 740,50 olarak hesaplanmıştır. Mann Whitney-U değeri 135,500 ve p değeri 0,002'dir. p < 0,05 olduğu için gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu sonuç, deney grubunda

uygulanan yöntemin kontrol grubuna kıyasla öğrencilerin başarılarını artırmada daha etkili olduğunu göstermektedir.

Kültürümle Varım konusu için kontrol grubunun sıra ortalaması 13,81, sıra toplamı 331,50 iken deney grubunun sıra ortalaması 35,19 ve sıra toplamı 844,50'dir. Mann Whitney-U değeri 31,500 ve p değeri 0,000 olarak hesaplanmıştır. $p < 0,05$ olduğu için gruplar arasındaki fark anlamlıdır. Deney grubunda kullanılan yöntem, öğrencilerin başarılarını belirgin şekilde artırmıştır.

Genel Test Toplamı için kontrol grubunun sıra ortalaması 15,38, sıra toplamı 369,00 iken deney grubunun sıra ortalaması 33,63 ve sıra toplamı 807,00 olarak hesaplanmıştır. Mann Whitney-U değeri 69,000 ve p değeri 0,000'dir. Bu da gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Deney grubundaki yöntem, genel anlamda kontrol grubuna kıyasla çok daha etkili bulunmuştur. Mann Whitney-U Testi'nin etki büyüklüğünü hesaplamak için aşağıdaki denklem kullanılır.

$$r = z/\sqrt{N_2} \tag{4.4}$$

Whitney-U Testi'nin etki büyüklüğünü hesaplamak için yukarıdaki formül uygulanmıştır (Ahi ve Alisinanoğlu, 2016: 315). Etki büyüklüğü p değerini etkileyen örneklemden kaynaklı şans faktörlerinin aksine pratik anlamlılığın bir göstergesidir (Özsoy ve Özsoy, 2013: 334-346). Ancak tabloda Z değeri verilmemiş, bu yüzden U değerinden Z değerini hesaplamamız gerekir. Z değeri aşağıdaki formülle bulunur (Pallant, 2011: 150'den Akt: Can, 2024: 49):

$$Z = \frac{U - \left(\frac{n1n2}{2}\right)}{\sqrt{\frac{n1n2(n1+n2+1)}{12}}} \tag{4.5}$$

Burada:

- n_1 ve n_2 = grup büyüklükleri (24 ve 24)
- U = Mann-Whitney U değeri

Buna göre:

- Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları: Z = -3,14, $r \approx 0,45$ (Orta düzey etki)
- Kültürümle Varım: Z = -5,29, $r \approx 0,76$ (Büyük etki)
- Test Toplamı: Z = -4,52, $r \approx 0,65$ (Büyük etki)

Sonuçlara göre Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları testi orta düzey etkiye sahipken (r ≈ 0,45), Kültürümle Varım testi (r ≈ 0,76) ve Testler toplamı (r ≈ 0,65) güçlü bir etki göstermektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

"7.sınıf Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras ünitesinde rol oynama tekniğinin uygulandığı deney grubu ile kontrol grubu tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?". şeklindeki ikinci alt problemi çözmek amacıyla "Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları ve Kültürümle Varım" ünite konularının öğretiminden sonra Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği (SBTÖ) deney ve kontrol grubu öğrencilerine uygulanmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının öğretim sonrasındaki Sosyal Bilimler tutumlarına ait ortalama puanlarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı istatistik yapılmıştır (Tablo 4.5).

Tablo 4.5. Deney ve Kontrol Gruplarının Öğretim Sonrasındaki Sosyal Bilimler Tutumlarına Ait Ortalama Puanlarını

		Sevme	**Fayda**	**İlgi**	**İstek**	**Güven**	**SBTÖ**
Kontrol	Ort	30,4167	20,7083	18,7500	14,0417	13,7500	97,6667
	ss.	7,10123	6,00347	5,19406	3,38127	3,91485	21,04584
Deney	Ort	44,1667	26,5000	22,4167	17,5417	17,7500	128,3750
	ss.	4,98403	3,71834	2,65259	3,05001	2,23120	14,15385
Total	Ort	37,2917	23,6042	20,5833	15,7917	15,7500	113,0208
	ss.	9,22522	5,74175	4,48085	3,64346	3,74450	23,57017

Tablo 4.5'de, deney ve kontrol gruplarının öğretim sonrasındaki Sosyal Bilimler tutumlarına ait ortalama puanlar ve standart sapmalar sunulmaktadır.

Sevme boyutunda, kontrol grubunun ortalama puanı 30,4167, deney grubunun ise 44,1667'dir. Deney grubu, bu boyutta kontrol grubuna göre daha yüksek bir puan almıştır. Kontrol grubunun standart sapması 7,10123, deney grubunun ise 4,98403'tür. Bu, deney grubunun tutumlarının daha homojen olduğunu ve öğrenciler arasında daha az varyasyon bulunduğunu göstermektedir.

Fayda boyutunda, kontrol grubunun ortalama puanı 20,7083, deney grubunun ise 26,5000'dir. Yine deney grubu, bu boyutta da kontrol grubuna göre daha yüksek bir puan almıştır. Kontrol grubunun standart sapması 6,00347, deney grubunun ise 3,71834'tür. Deney grubundaki daha düşük standart sapma, öğrencilerin bu boyutta daha benzer tutumlar sergilediğini göstermektedir.

İlgi boyutunda, kontrol grubunun ortalama puanı 18,7500, deney grubunun ise 22,4167'dir. Deney grubu, ilgi boyutunda da daha yüksek bir puan almıştır. Kontrol grubunun standart sapması 5,19406, deney grubunun ise 2,65259'dur. Deney grubundaki daha düşük standart sapma, bu grubun tutumlarının daha tutarlı olduğunu gösterirken, kontrol grubunda daha fazla varyasyon olduğunu ortaya koymaktadır.

İstek boyutunda, kontrol grubunun ortalama puanı 14,0417, deney grubunun ise 17,5417'dir. Yine deney grubu, isteklilik konusunda daha yüksek bir puan almıştır. Kontrol grubunun standart sapması 3,38127, deney grubunun ise 3,05001'dir. İki grup arasındaki standart sapma farkı küçük olmakla birlikte, deney grubundaki tutumların daha homojen olduğu söylenebilir.

Güven boyutunda, kontrol grubunun ortalama puanı 13,7500, deney grubunun ise 17,7500'dir. Deney grubu, güven boyutunda da kontrol grubuna göre daha yüksek bir puan almıştır. Kontrol grubunun standart sapması 3,91485, deney grubunun ise 2,23120'dir. Deney grubundaki daha düşük standart sapma, öğrenciler arasında bu boyutta da daha tutarlı bir tutum sergilendiğini göstermektedir.

Ortalama puanları incelendikten sonra deney ve kontrol gruplarının Sosyal Bilgiler dersi konusundaki uygulama sonrasında SBTÖ testi ortalama puanlarının istatistiksel olarak karşılaştırılması amacıyla ilişkisiz gruplarla ilgili kullanılan Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Tablo 4.7’de sunulan sonuçlar, uygulama sonrasında deney ve kontror gruplarının SBTÖtesti ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir ($p<0,05$).

Tablo 4.6. Deney ve Kontrol Gruplarının Öğretim Sonrasındaki Sosyal Bilimler Tutumlarına Ait Mann Whitney-U Testi Sonuçları

		N	Sıra ort	Sıra top	U	p
Sevme	Kontrol	24	14,00	336,00	36,000	,000
	Deney	24	35,00	840,00		
	Total	48				
Fayda	Kontrol	24	16,52	396,50	96,500	,000
	Deney	24	32,48	779,50		
	Total	48				
İlgi	Kontrol	24	18,63	447,00	147,000	,003
	Deney	24	30,38	729,00		
	Total	48				
İstek	Kontrol	24	17,19	412,50	112,500	,000
	Deney	24	31,81	763,50		
	Total	48				
Güven	Kontrol	24	16,92	406,00	106,000	,000
	Deney	24	32,08	770,00		
	Total	48				

		N	Sıra ort	Sıra top	U	p
SBTÖ	Kontrol	24	15,06	361,50	61,500	,000
	Deney	24	33,94	814,50		
	Total	48				

Tablo 4.6'da, deney ve kontrol gruplarının öğretim sonrasındaki Sosyal Bilgiler tutumlarına ait Mann-Whitney U testi sonuçları yer almaktadır. Test sonuçlarına göre, her bir boyut ve toplam tutum ölçeğinde deney grubu, kontrol grubuna göre anlamlı derecede daha yüksek puanlar elde etmiştir.

Sevme boyutunda, kontrol grubunun sıra ortalaması 14,00, deney grubunun ise 35,00'dir. U değeri 36,000 ve p değeri ,000 ile son derece anlamlı bir fark ortaya çıkmaktadır. Bu durum, deney grubunun derse yönelik duygusal bağlılık düzeyinin kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Fayda boyutunda da benzer bir durum söz konusudur. Kontrol grubunun sıra ortalaması 16,52, deney grubunun ise 32,48'dir. U değeri 96,500 ve p değeri ,000'dir, bu da deney grubunun derse faydalı olduğunu düşündüğü oranının kontrol grubuna kıyasla çok daha yüksek olduğunu işaret etmektedir.

İlgi boyutunda, kontrol grubunun sıra ortalaması 18,63, deney grubunun ise 30,38'dir. U değeri 147,000 ve p değeri ,003 ile anlamlı bir fark olduğu gözlemlenmektedir. Bu da deney grubunun Sosyal Bilgiler dersine olan ilgisinin kontrol grubuna göre daha fazla olduğunu göstermektedir.

İstek boyutunda, kontrol grubunun sıra ortalaması 17,19, deney grubunun ise 31,81'dir. U değeri 112,500 ve p değeri ,000'dir, bu da deney grubunun derse katılma ve derse yönelik motivasyon açısından kontrol grubuna göre daha istekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Güven boyutunda da benzer şekilde kontrol grubunun sıra ortalaması 16,92, deney grubunun ise 32,08'dir. U değeri 106,000 ve p değeri ,000 ile anlamlı bir fark bulunmakta ve bu, deney grubunun derse duyduğu güvenin kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Son olarak, toplam SBTÖ puanında kontrol grubunun sıra ortalaması 15,06, deney grubunun ise 33,94'tür. U değeri 61,500 ve p değeri ,000 ile bu fark da anlamlıdır. Bu sonuç, deney grubunun genel olarak Sosyal Bilgiler dersine yönelik daha olumlu bir tutum sergilediğini ve derse ilişkin tutumlarının kontrol grubuna göre daha güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

Genel olarak, tüm boyutlar ve toplam tutum puanları açısından deney grubu, kontrol grubuna göre daha yüksek puanlar elde etmiş ve Mann-Whitney U testi sonuçları, bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu, öğretim sürecinin deney grubunda Sosyal Bilgiler dersine yönelik daha olumlu tutumlar geliştirdiğini ve öğretim yöntemlerinin etkinliğini ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kapsamında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan *Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları* ve *Kültürümle Varım* konularında rol oynama yönteminin etkisi incelenmiştir. Nicel araştırma modeli doğrultusunda yürütülen çalışmada deney ve kontrol grupları oluşturulmuş; deney grubunda rol oynama yöntemi, kontrol grubunda ise mevcut müfredat uygulanmıştır. Altı hafta süren uygulama sürecinde akademik başarı, derse yönelik tutum ve öğrenci görüşleri farklı veri toplama araçlarıyla değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Araştırma kapsamında ele alınan problemlere ilişkin sonuçlar bu kısımda yer almaktadır.

5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın ilk alt problemi rol oynama tekniğinin uygulandığı deney grubu ile mevcut 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kültür ve Miras ünitesinde yer alan "Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları ve Kültürümle Varım" ünite konularına yönelik başarıları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olup olmadığıdır. Bu kapsamda öncelikle katılımcıların Ön Test-Son Test puanları ele alınmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları ünite konusu için kontrol grubu için ön test ortalaması 34,17 iken deney grubu için ise ön test ortalaması ort: 34,37 olarak belirlenmiştir. Son testler incelendiğinde ise kontrol grubu için son test ortalaması 34,58 iken deney grubu için son test ortalaması 49,37 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubu ortalamasında ciddi bir değişim yaşanmazken deney grubu ortalamalarında yükseliş gözlemlenmiştir. Kültürümle Varım Ünite konusu için kontrol grubu için ön test ortalaması 17,9167 iken deney grubu için ise ön test ortalaması 18,1250 olarak belirlenmiştir. Son testler incelendiğinde ise kontrol grubu için son test ortalaması 17,9167 iken deney grubu için son test ortalaması 34,3750 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubu ortalamasında ciddi bir değişim yaşanmazken deney grubu ortalamalarında yükseliş gözlemlenmiştir. Buna göre Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları Ünite konusunda deney grubundaki öğrencilerin uygulama öncesinde başarı testlerinden elde ettikleri ortalama puanın uygulama sonrasında 34,375'den 49,375'e yükseldiği, Kültürümle Varım Ünite Ünite konusunda uygulama öncesinde başarı testlerinden elde ettikleri ortalama puanın uygulama sonrasında 18,125'den 34,375'e yükseldiği belirlenmiştir.

Kontrol grubu öğrencilerin ortalama puanlarında saptanan bu artışın anlamlılığını belirleme amacıyla kullanılan Wilcoxon İşaretli Sıralar testi sonuçları, ön ve son test puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğunu belirlenmiştir (z=-3,298, p>0.001). Wilcoxon İşaretli Sıralar testi sonuçlarına göre Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları Ünite konusu için yapılan analizde, son test ile ön test arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Test sonuçlarına göre, 21 öğrenci son testte daha yüksek puan alırken, 3 öğrenci ise son testte daha düşük puan almıştır. 24 öğrenci ise her iki testte de benzer sonuçlar elde etmiştir. Wilcoxon testinin Z^a değeri -3,298 ve p değeri ,001 olarak bulunmuş, bu da son test ile ön test arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermiştir. Bu bulgu, öğretim sürecinin öğrencilerin tutumları üzerinde olumlu bir etki yarattığını ortaya koymaktadır. Kültürümle Varım Ünite konusu için yapılan testte de benzer bir sonuç elde edilmiştir. Son testte 20 öğrenci daha yüksek puan alırken, sadece 1 öğrenci son testte düşük puan almıştır ve 27 öğrenci ise testler arasında herhangi bir fark göstermemiştir. Z^a değeri -3,926 ve p değeri ,000 olarak hesaplanmıştır, bu da son test ile ön test arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirtmektedir. Bu sonuçlar, Kültürümle Varım Ünite konusu öğretim sürecinin de öğrencilerin tutumları üzerinde etkili olduğunu ve öğretim programlarının başarıyla uygulandığını göstermektedir. Her iki ünitedeki sonuçlar, öğretim yöntemlerinin etkili olduğunu ve öğrencilerin tutumları üzerinde olumlu değişikliklere yol açtığını göstermektedir.

Ön test sonuçlarına göre ortalama puanları arasında anlamlı farklılık belirlenen deney ve kontrol gruplarının uygulama sonrasında başarı testi ortalama puanlarının istatistiksel olarak karşılaştırılması amacıyla ilişkisiz gruplarla ilgili kullanılan Mann Whitney-U testi sonuçları incelendiğinde; uygulama sonrasında deney ve kontrol gruplarının başarı testleri ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir (U=142,500, p>0,05).

Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları Ünite konusu için Mann Whitney-U değeri 135,500 ve p değeri 0,002'dir. $p < 0,05$ şeklinde belirlenmiş ve gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, deney grubunda uygulanan rol oynama yönteminin kontrol grubuna kıyasla öğrencilerin başarılarını artırmada daha etkili olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Kültürümle Varım Ünite konusu için Mann Whitney-U değeri 31,500 ve p değeri 0,000 olarak hesaplanmıştır. $p < 0,05$ olarak tespit edilmiş ve gruplar arasındaki fark olduğu sonucuna varılmıştır. Deney grubunda kullanılan yöntem, öğrencilerin başarılarını belirgin şekilde artırmıştır.

Genel Test Toplamı için ise Mann Whitney-U değeri 69,000 ve p değeri 0,000'dir. Bu da gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Deney grubundaki yöntem, genel anlamda kontrol grubuna kıyasla çok daha etkili bulunmuştur.

5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın ikinci alt problemi "7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras ünitesinde rol oynama tekniğinin uygulandığı deney grubu ile kontrol grubu tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır". şeklindedir. Alt problemin cevaplanması için araştırma kapsamında katılımcılara rol oynama tekniği ve müfredat eğitimi sonrası Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği (SBTÖ) deney ve kontrol grubu öğrencilerine uygulanmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının öğretim sonrasındaki Sosyal Bilgiler dersi tutumlarına ait ortalama puanlar ve standart sapmalar incelendiğinde Sevme boyutunda, deney grubunun ortalama puanı 44,1667 iken, kontrol grubunun ortalama puanı 30,4167'dir. Deney grubunun sevme boyutunda daha yüksek bir tutum sergilediği, öğretim sürecinin bu boyutta daha etkili olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde, fayda, ilgi, istek ve güven boyutlarında da deney grubunun ortalama puanları kontrol grubunun puanlarının çok üzerindedir. Örneğin, deney grubunun fayda boyutundaki ortalama puanı 26,5000 iken, kontrol grubunun puanı 20,7083'tür. Sosyal Bilimler Tutum Ölçeği (SBTÖ) toplam puanına bakıldığında, deney grubunun ortalama puanı 128,3750'dir. Bu da kontrol grubunun 97,6667 olan ortalama puanından belirgin şekilde yüksektir. Bu sonuçlara göre deney grubunun, kontrol grubuna kıyasla her boyutta daha yüksek tutum puanları elde ettiği belirlenmiştir. Bu durum öğretim yöntemlerinin deney grubunda daha etkili olduğunu ve öğrencilerin sosyal bilimler dersine yönelik tutumlarında önemli bir iyileşme sağladığını göstermektedir. Ayrıca bu durum, deney grubunun öğretim sürecinden daha fazla faydalandığını ve genel olarak sosyal bilimler dersine yönelik daha olumlu bir tutum geliştirdiğini göstermektedir.

Deney ve kontrol gruplarının Sosyal Bilgiler dersi konusundaki uygulama sonrasında SBTÖ testi ortalama puanlarının karşılaştırılması için ilişkisiz gruplarla ilgili kullanılan Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre deney ve kontrol gruplarının SBTÖ testi ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir ($p<0,05$). Genel olarak, tüm boyutlar ve toplam tutum puanları açısından deney grubu, kontrol grubuna göre daha yüksek puanlar elde etmiş ve Mann-Whitney U testi sonuçları, bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu

göstermektedir. Bu, öğretim sürecinin deney grubunda Sosyal Bilgiler dersine yönelik daha olumlu tutumlar geliştirdiğini ve öğretim yöntemlerinin etkinliğini ortaya koymaktadır.

5.2. Tartışma

Bu araştırmada, 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Kültür ve Miras ünitesinde yer alan "Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları ve Kültürümle Varım" ünite konuları yönelik öğrenme sürecinin rol oynama teknikleri ile desteklenmesinin öğrenci başarısına ve tutumuna etkisini belirlemek/ölçümlemesi ve öğrencilerin rol oynama tekniklerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın birinci alt probleme ilişkin bulgulara göre hazırlanan rol oynama temelli eğitim programının uygulama sonrasında deney ve kontrol gruplarının başarı testleri ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir ($U=142,500$, $p>0,05$). Bu durum, doğrudan öğretim yönteminin öğrencilerin öğrenme düzeyleri ve başarıları üzerinde belirli bir ölçüde etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç göz önünde bulundurulduğunda, Rüzgar'ın (2014) çalışmasında yaratıcı drama ve rol oynama teknikleri ile yapılan eğitimin Sosyal Bilgiler dersinde geleneksel yöntemlere kıyasla öğrenci başarısı üzerinde olumlu etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan alanyazın incelemeleri sonucunda rol oynama tekniklerinin Sosyal Bilgiler dersi eğitimine olan katkılarını ölçmek amacıyla akademik çalışmalar (Kartal, 2009; Karataş, 2011; Nayci, 2011; Nayci ve Adıgüzel, 2017; Çelik ve Buluç, 2018; Koç ve Geçit, 2021; Çetinkaya Aydoğdu ve Kırpık, 2021; Karabulut ve Güven, 2022; Ezer ve Aksüt, 2024; Dolmaz ve Metin, 2024) benzer şekilde çalışmamıza paralel sonuçlara ulaşmıştır. Bu çalışmaların araştırma sonuçları, rol oynama yöntemiyle Sosyal Bilgiler derslerinin işlenmesi sayesinde öğrencilerin başarılarında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuyla paralellik göstermektedir.

Araştırmanın ikinci alt probleme ilişkin bulgulara göre hazırlanan hazırlanan Rol Oynama Temelli Eğitim Programının uygulama sonrasında deney ve kontrol gruplarının Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği (SBTÖ) ortalama tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir ($p<0,05$). Literatür incelendiğinde çalışmamıza benzer olarak Uygungül'de (2016), rol oynama yönteminin kullanılmasıyla, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutum geliştirdiği, öğrenmelerinde etkili olduğu, olumlu duygular oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde literatür incelendiğinde öğrenciler üzerinde rol oynama ve yaratıcı drama yöntemlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutum geliştirmede etkili olduğu ve akademik başarı ile öğrenmede kalıcılığı artırdığı tespit edilmiştir (Zayimoğlu, 2006; Kartal, 2009; Aykaç ve Adıgüzel,

2011; Nayci, 2011; Karataş, 2011; Yılmaz, 2013; Rüzgar, 2014; Bingöl, 2015; Aksüt, 2016; Uygungül, 2016; Sarı, 2017; Oruç ve Çağır, 2018; Çetinkaya Aydoğdu ve Kırpık, 2021; Adıgüzel, 2023; İncebacak, 2024). Bu araştırmalarda genel olarak Sosyal Bilgiler dersi için rol oynama yönteminden yararlanılabileceği önerilmiş ve rol oynamanın sosyal bilgiler tutumu üzerinde olumlu etkide bulunduğunu aktarmıştır.

5.3. Öneriler

Tez çalışmasının elde ettiği veriler, 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinin Kültür ve Miras ünitesinde yer alan "Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları ve Kültürümle Varım" ünite konularında kullanılan rol oynama etkinliklerinin, öğrencilerin başarıları, sosyal bilgiler tutumları ve rol oynama uygulamalarına yönelik olumlu görüşlerini sergilemektedir.

- Araştırma sonuçları, rol oynama temelli öğretim yöntemlerinin öğrenci başarısını artırmada etkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, Sosyal Bilgiler müfredatına rol oynama teknikleri entegre edilerek, öğretim programları öğrenci merkezli ve etkileşimli hale getirilebilir.
- Öğrencilerin başarı düzeylerindeki artış göz önüne alındığında, Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları ve Kültürümle Varım gibi üniteler için rol oynama temelli ders materyalleri ve etkinlikler hazırlanmalıdır. Öğrencilerin tarihi olayları dramatize ederek öğrenmesi, bilgiyi kalıcı hale getirebilir.
- Deney grubunun sevme, fayda, ilgi, istek ve güven boyutlarında daha yüksek puanlar alması, öğretim sürecinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik ilgiyi artırdığını göstermektedir. Bu nedenle, öğretim programlarına öğrencilerin sosyal bilimlere ilgisini artıracak tarihsel canlandırmalar, tartışma platformları ve problem temelli öğrenme etkinlikleri eklenmelidir.
- Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutumları artırmak amacıyla ders içeriği; edebiyat, coğrafya, sanat ve felsefe gibi diğer disiplinlerle ilişkilendirilmelidir. Örneğin, Osmanlı tarihine ilişkin bir ders işlenirken edebi metinlerden, döneme ait sanatsal eserlerden ve coğrafi unsurlardan yararlanılması sağlanmalıdır.
- Araştırma sonuçlarına göre, öğrenciler rol oynama etkinliklerinin daha verimli olması için daha fazla malzeme ve süreye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle, müfredatta rol oynama etkinliklerine ayrılan sürenin artırılması ve okullara bu etkinlikler için gerekli materyallerin sağlanması gerekmektedir.
- Öğrencilerin en çok sevdiği etkinliklerden biri olan Çiçek Aşısı Etkinliği gibi tarihsel olayları dramatize eden rol oynama etkinliklerin sayısı artırılmalıdır. Müfredat, tarihî

olayları canlandırma, rol yapma ve hikâyeleştirme gibi teknikleri içerecek şekilde düzenlenmelidir.

- Öğrenciler, rol oynama etkinliklerinin öğrenmeyi daha eğlenceli ve anlaşılır hale getirdiğini belirtmiştir. Bu yöntemin sadece tarih ve Sosyal Bilgiler derslerinde değil, diğer derslerde de (fen bilimleri, edebiyat, coğrafya) kullanımı teşvik edilmelidir. Böylece öğrencilerin farklı disiplinlerdeki konuları daha etkili öğrenmeleri sağlanabilir.

6.KAYNAKLAR

Abışgil, Y. (2013). *Ortaokul 6. sınıf görsel sanatlar dersinin öğretiminde rol oynama yönteminin yaratıcılığa katkısı* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Açıkgöz, K. Ü. (2014). *Aktif öğrenme*. Eğitim Dünyası Yayınları.

Ada, S. (2022). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Nobel Yayıncılık.

Adıgüzel, S. (2023). *İlkokul hayat bilgisi dersinde yaratıcı drama yoluyla hayır diyebilme becerisinin geliştirilmesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi.

Afyoncu, E. (2000). XVII. Yüzyıl Osmanlı Bürokrasisinde İki Yeni Defter: Cebe ve Derdest Defterleri. *Tarih İncelemeleri Dergisi,* 15(1), 221-230.

Ağaoğlu, M., (2023). Osmanlı Topraklarına Gelen Batılı Seyyahlar ve Eserler, Efe Akademi Yayınları.

Ahi, B., & Alisinanoğlu, F. (2016). Okul öncesi eğitim programına kaynaştırılan çevre eğitimi programının çocukların "çevre" kavramı hakkındaki zihinsel model gelişimine etkisi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 18, 305–329. https://doi.org/10.9775/kausbed.2016.016

Akandere, M. (2006). Eğitici okul oyunları. Nobel Yayın Dağıtım.

Aksüt, S. (2016). *5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde drama yönteminin öğrenci başarısına, tutumuna ve kalıcılığa etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.

Akyüz Levi, E. (2020) Tournefort Seyahatnamesi. Erişim Tarihi: 29.05.2025. *https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/tournefort-seyahatnamesi*

Altınışık, S., & Orhan, F. (2002). Sosyal Bilgiler dersinde çoklu ortamın öğrencilerin akademik başarıları ve derse karşı tutumları üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 23(23), 41–50. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/87916

Aykaç, M., & Adıgüzel, Ö. (2011). Sosyal Bilgiler dersinde yaratıcı dramanın yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 19*(1), 297–314. https://dergipark.org.tr/en/pub/kefdergi/issue/49053/625840

Aysal, A. (2012). *İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde tarihsel empatiye dayalı rol oynama yönteminin akademik başarıya etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Babaoğlan, E. (2017). Yozgat'ta öğrenci başarısı: Başarı engelleri ve başarıyı artırmak için yapılabilecekler. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14*(37), 1–15. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/697783

Bal Nayman, H., & Altun, S. (2020). English teachers' opinions and experiences regarding teaching principles and methods. *Kesit Akademi Dergisi,* 6(25), 1–21. https://doi.org/10.29228/kesit.47845

Bayrak, A. (2020). *Okul öncesi eğitimde yaratıcı drama eğitiminin duygu düzenleme ve sosyal problem çözme becerilerine etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi. https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd/issue/55093/775332

Beydilli, K, (2013) "Yeniçeri", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*.

Beydilli, K, (2003) "Mahmud II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Bilginer, R., & Kılıçoğlu, G. (2024). Sosyal Bilgiler dersinde Web 2.0 araçlarının kullanımı: Etkinlik örnekleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 9*(1), 1–13. https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubad/issue/84930/1428019

Bingöl, K. T. (2015). *İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin drama tekniğiyle işlenmesinin akademik başarı, tutum ve kalıcılığa etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.

Bozoğlu, M. (2007). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinde atom kavramı hakkında imaj oluşturmada rol oynama yönteminin etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Bozyurt, B. (2024). *Okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına rol oynama yöntemiyle desteklenmiş eşit masal etkinliklerinin etkisinin incelenmesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Büyüköztürk, Ş. (2007). *Deneysel desenler: Öntest-sontest kontrol grubu desen ve veri analizi*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Can, A. (2024). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi.* (12. Bası). Pegem Akademi Yayıncılık.

Çelik, Ö., & Buluç, B. (2018). Disiplinler arası yaklaşımla değer öğretiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*(1), 67–88. https://doi.org/10.17556/erziefd.325878

Çelikkaya, T., & Kuş, Z. (2009). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(2), 741–758. https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/16690/173469

Çetinkaya-Aydoğdu, C., & Kırpık, C. (2021). "Sosyal Bilgiler öğretiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılmasına ilişkin öğrenci görüşleri". *Yaratıcı Drama Dergisi, 16*(2), 285–308. https://dergipark.org.tr/en/pub/ydrama/issue/69156/1095218

Çolak, H. (2020). *Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinde madde kullanma eğilimine neden olabilecek bazı psikolojik parametrelerin incelenmesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.

Demirel, Ö. (2000). *Plandan uygulamaya öğretme sanatı*. Pegem A Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri: Öğretme sanatı*. Pegem A Yayıncılık.

Demiryapan, S. (2024). *Rol oynama ile desteklenmiş hikâyelerin 7. sınıf öğrencilerinin küresel ısınma konusundaki bilgi ve algıları ile bilim hakkındaki görüşlerine etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Dick, W., Carey, L., & Carey, J. O. (2015). *The systematic design of instruction* (8. bs.). Pearson Publishing.

Dolmaz, M., & Metin, Ö. (2024). Sosyal Bilgiler alanında yaratıcı drama üzerine ne yapıldı? Bir içerik analizi. *Yaratıcı Drama Dergisi, 19*(1), 32–58. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ydrama/issue/83034/1429539

Duman, P. (2023). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin görüşleri. *International Journal of Progressive Studies in Education, 1*(1), 31–50. https://doi.org/10.5281/zenodo.7651441

Durusoy, H. (2012). *6. sınıf "Kuvvet ve Hareket" ünitesinde basamaklı öğretim yöntemi ve yaratıcı drama yönteminin öğrenci erişisine ve kalıcılığa etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Ektiren, M., & Sabaz, Y. (2017). Aktif fen eğitim sisteminin öğrencilerin fen bilimleri dersine karşı tutumları ve yaratıcılık becerilerine olan etkisinin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3*(1), 69–81. https://dergipark.org.tr/tr/pub/iauefd/issue/46325/582167

Ellison, S. & Gray, J. (2008). *365 Yaratıcı Oyun*, Çev. Işıtan Gündüz, Pozitif Yayıncılık.

Eren, B., & Veyis, F. (2023). Öğretmen ve öğrencilerin gözünden Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin kullanımı. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(29), 650–671. https://doi.org/10.38155/ksbd.1376433

Erşahan, O. (2007). *6. sınıf öğrencilerine madde ve değişim öğrenme alanındaki fen–teknoloji–toplum–çevre kazanımlarının kazandırılmasında etkili öğretim yönteminin (rol oynama ve 5E öğretim yöntemi) belirlenmesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Ezer, F., & Aksüt, S. (2024). Sosyal Bilgiler dersinde drama yönteminin kullanılmasına ilişkin öğretmen görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies, 7*(71), 91–112. http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7863

Gediz, F. (2004). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü öğrencilerine rol alma teknikleriyle İngilizce öğretimi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (17.0 update, 10a ed.). Pearson.

Sofuoğlu, E., (2020). *Osmanlı Devletinde Islahatlar ve 1. Meşrutiyet*, Gökkubbe Yayınları.

Gömleksiz, M. N. & Kan, A. Ü. (2013). Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *23*(2), 139-148.

İçil, A. (2021). *Sosyal Bilgiler dersinde finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde drama yönteminin kullanılması: Bir eylem araştırması* [Basılmamış doktora tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

İncebacak, B. B. (2024). Sosyal hizmet bölümü lisans öğrencilerinin yaratıcı drama dersine yönelik tutumları ve çevrim içi ders sürecine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran*

Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(2), 1123–1172. https://doi.org/10.29299/kefad.1410376

Karabulut, Ö., & Güven, E. G. (2022). Sosyal Bilgiler dersinde yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin eleştirel düşünme ve çevresel duyarlılıklarına etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(Özel Sayı), 295–322. https://doi.org/10.33711/yyuefd.1068110

Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.

Karataş, O. (2011). *İlköğretim I. kademe Sosyal Bilgiler dersi doğal afet eğitiminde drama tekniğinin öğrencilerin başarılarına etkisi: Deneysel çalışma* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.

Kartal, T. (2009). *İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi ilk çağ tarihi konularının öğretiminde drama yönteminin öğrenci başarısına etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Kavak, C. (2020). *Türkçe derslerinde "Erdemlerimiz" temasındaki sevgi kavramının işlenmesinde aktif öğrenme tekniklerinin anlama becerisi üzerine etkisi* [Basılmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Kavak, N., & Köseoğlu, F. (2007). Yapılandırıcı öğrenme yaklaşımına dayalı rol oynama öğretim yönteminin avantaj ve dezavantajları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*(3), 309–325. https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/6750/90752

Kırpık, G., Ünal, U., Işık, H., Demirtaş, B., Tokdemir, M. A., Akyol, H., & Birbudak, S. T. (2014). *Türk eğitim tarihi* (2. baskı). Otorite Yayınları.

Kiras, B., & Bezir Akçay, B. (2016). Yedinci sınıf "Vücudumuzda sistemler" ünitesinin öğretiminde aktif öğrenme yöntemi uygulamalarının öğrencilerin bilimsel yaratıcılığına etkisi. *International Journal of Active Learning, 1*(1), 1–20. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijal/issue/24461/259233#article_cite

Koç, R. (2024). *Dijital hikâye ve rol oynama destekli etkinlikler ile ortaokul öğrencilerinin sosyobilimsel muhakeme becerilerinin geliştirilmesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.

Koç, Z., & Geçit, Y. (2021). Sosyal bilgiler dersinde uygulanan yaratıcı drama etkinliklerine yönelik öğrenci görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(31), 174–196. https://doi.org/10.35675/befdergi.720684

Küçük, C. (1994). *Osmanlı İmparatorluğu'nda "Millet Sistemi" ve Tanzimat. Mustafa Reşit Paşa ve Dönemi Semineri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Küçüköner, H. (2023). Joseph de Tournefort'un Gravürlerinde 17. ve 18. y.y. Osmanlı Devleti Şehir Manzaraları. *Social Sciences Studies Journal* 116(116):8900-8911. DOI:10.29228/sssj.72770

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı*. https://mufredat.meb.gov.tr/

Nayci, Ö. (2011). *İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yaratıcı dramanın bir yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

Nayci, Ö., & Adıgüzel, Ö. (2017). Sosyal Bilgiler dersinde yaratıcı dramanın yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, *42*(192), 349–365. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/49053/625840#article_cite

Oruç, Ş., & Çağır, S. (2018). 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde drama yöntemini kullanımının incelenmesi. *International Journal of Social Science Research,* *7*(1), 154–174. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijssresearch/issue/38209/402274

Ömeroğlu, E. (2010). *Dramatik etkinliklerden dramaya: Teoriden uygulamaya*. Eğiten Kitap.

Önder, A. (2006). Eğitici dramada rol oynamanın eğitim açısından önemi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 24*, 133–143.

Özcan, A. (1991). *Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye*, TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara.

Özcan, Ş., & Uysal, B. (2020). Yenilenen ilköğretim programları ekseninde yaratıcı drama. *The Journal of Academic Social Science, 8*(109), 222–232. http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.45813

Özdemir, O. (2012). *The effects of storytelling and role playing on young learners' vocabulary learning and retention* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Konya Selçuk Üniversitesi.

Özsoy, S., & Özsoy, G. (2013). Eğitim araştırmalarında etki büyüklüğü raporlanması. *İlköğretim Online, 12*(2), 334–346. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8585/106644#article_cite

Öztürk, A. (2007). Eğitim-öğretimde yeni bir yaklaşım: Yaratıcı drama. *Kurgu Dergisi, 18,* 251–259. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/15142

Öztürk, E. (2014). Eğitim ve öğretim ile ilgili temel kavramlar. In Z. Çavuş Şahin & Z. Genç (Eds.), *Öğretim ilke ve yöntemleri içinde* (ss. 1–19). İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları.

Pallant, J. (2011). *SPSS kullanma kılavuzu: SPSS ile adım adım veri analizi* (S. Balcı & B. Ahi, Çev.). Anı Yayıncılık.

Parks, S. & Black, H. (2010). Düşünme Becerilerini Geliştirme 1-2-3, ÜZE Yayıncılık.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (A. Çekiç & A. Bakla, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.

Pehlivan, H., & Demirel, Ö. (2022). Örnek olay ve oyun yoluyla öğretimin Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme düzeyine etkisi. *Trakya Eğitim Dergisi, 12*(3), 1923–1932. https://doi.org/10.24315/tred.1000035

Renzulli, J. (2012) *Yaratıcılık 1-2-3-4-5*. ÜZE Yayıncılık.

Rüzgar, M. A. (2014). *6. sınıf Sosyal Bilgiler programındaki İpek Yolunda Türkler ünitesinde geçen göç kavramının drama yöntemiyle işlenmesinin öğrenci başarısına etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi] Giresun Üniversitesi.

Safran, M. (2015). Türkiye'de tarih öğretiminin gelişimi. In M. Demirel (Ed.), *Tarih öğretim yöntemleri* (ss. 9–24). Ankara: Pegem Akademi.

Sağlamoğlu, A. (2022). *Sosyal Bilgiler dersinde güncel olay öğretiminde aktif öğrenme tekniklerinin kullanılması: Bir eylem araştırması* [Basılmamış doktora tezi]. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.

Salur, N. (2009). *Sosyal Bilgiler dersinde rol yapma yöntemini kullanmanın ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal zeka gelişim düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Sarı, D. (2017). *İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yaratıcı drama yöntemi kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına, tutumlarına ve öğretimin kalıcılığına etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi] Ordu Üniversitesi.

Sofuoğlu, E. (2020). Osmanlı Devletinde Islahatlar ve I. Meşrutiyet [Reforms in the Ottoman State and the First Constitutional Era]. İstanbul: Gökkübbe Yayınları.

Sözer, E. (2001). Öğretimde strateji, yöntem ve teknikler. In M. Gültekin (Ed.), *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Şahin, İ., & Çiftçi, B. (2021). Ters yüz sınıf uygulamalarının 6. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarı ve tutumlarına etkisi [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson Education.

Tavşancıl, E., & Aslan, A. E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Tay, B., & Öcal, A. (2008). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Pegem Akademi Yayınları.

Tin Manpress (2022). *Zenginleştirme Paketi*, ÜZE Yayıncılık.

Tokmak, A., Karamık, M., & İlhan, G. O. (2023). Sosyal Bilgiler ve Türkçe derslerine yönelik drama ders planı hazırlama ve uygulamaya ilişkin öğrenci görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24*(2), 893–916. https://doi.org/10.17679/inuefd.1202187

Tonga, D. (2022). Sosyal Bilgiler ve zihin haritası örnekleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi,107*(S1), 190. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2214226

Türköz, H. (2018). Fen Bilimleri dersinde konu jigsaw yöntemi ve rol oynama tekniğinin bilişsel ve duyuşsal değişkenler açısından incelenmesi [Basılmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.

Türksoy, E., & Taşlıdere, E. (2016). Aktif öğrenme teknikleri ile zenginleştirilmiş öğretim yönteminin 5. sınıf öğrencilerinin Fen ve Teknoloji dersi akademik başarı ve tutumları üzerine etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*

Dergisi, *17*(1), 57–77. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59448/854032#article_cite

Uygungül, Ö. (2016). *Yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin öğrenme stillerine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına, akademik başarılarına ve kalıcılığa etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.

Uysal, İ. & Kılıç, A.F., (2021). Normal Dağılım İkilemi, *AJESI*, 2022; 12(1): 220-248

Yeşilyurt, E. (2020). Öğretmenin Pusulası: Genel Öğretim İlkeleri. *Ekev akademi dergisi*, (83), 263-288.

Yıldırım, E., & Yıldırım, Ö. (2020). İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin ders planlama yeterliklerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 49*(228), 7–37. https://doi.org/10.37669/milliegitim.824820

Yıldız, M. (2012). Tanzimat Fermanı. *Journal of Islamic Research*, C.5, S. 1 (2012).

Yılmaz, S. (2013). *Sosyal Bilgiler derslerinde drama yöntemi ile öğretimin öğrencilerin sosyal beceri, empatik beceri ve akademik başarı düzeylerine etkisi* [Basılmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.

Yumru, H., & Koç, Ş. (2021). İlköğretim öğrencilerine rol oynama (rol-play) yöntemi ile uygulanan el hijyeni eğitiminin öğrencilerin el yıkama bilgi ve becerilerine etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 14*(3), 188–198. https://doi.org/10.46483/deuhfed.752559

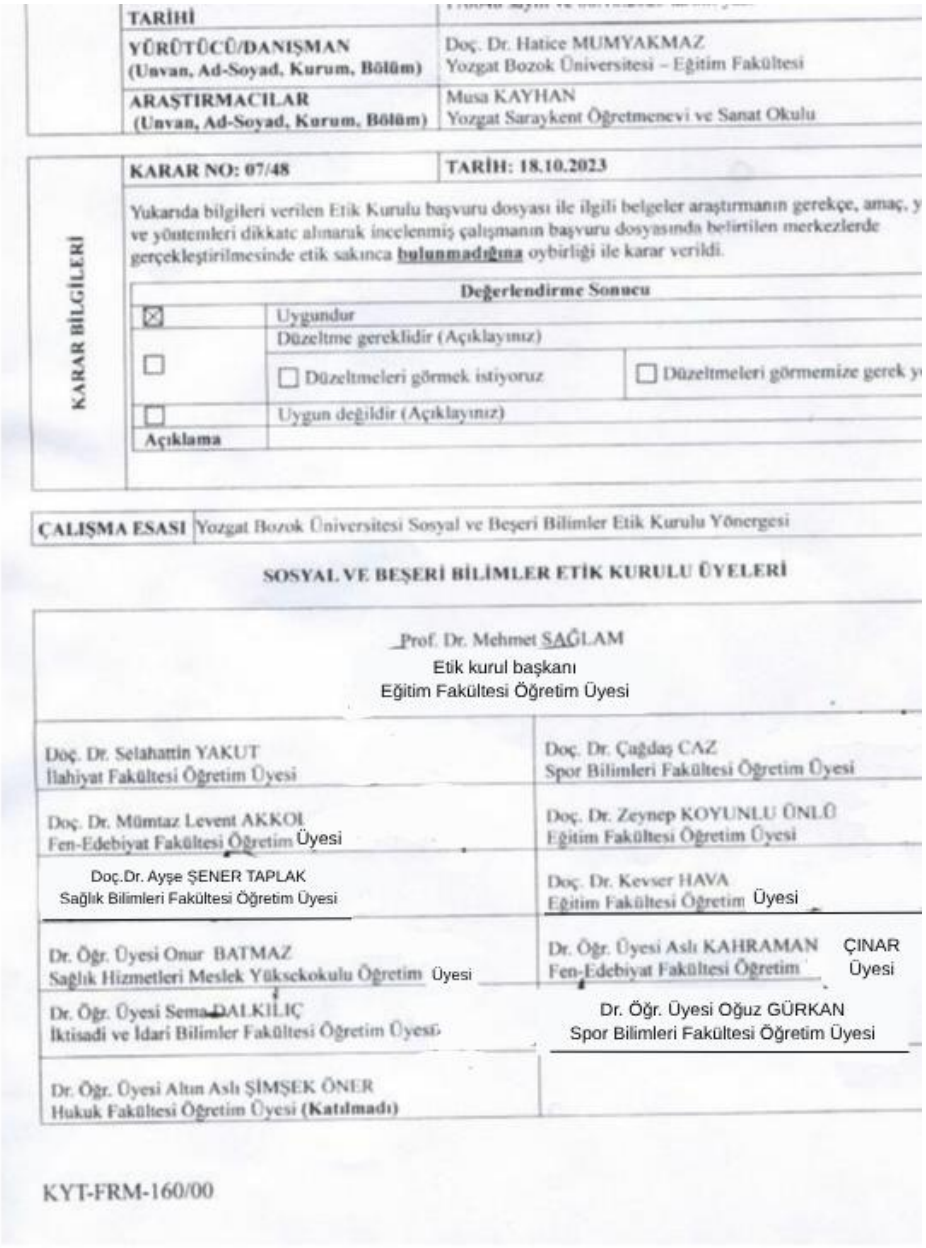
Yurdabakan, İ. (2012). Bloom'un revize edilen taksonomisinin eğitimde ölçme ve değerlendirmeye etkileri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2): 327-348.

Zayimoğlu, F. (2006). *İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi "coğrafya ve dünyamız" ünitesinde yaratıcı drama yöntemi kullanımının öğrenci başarısı ve tutumlarına etkisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi] Gazi Üniversitesi.

Zülfikar, M. B. & Aydın, A. R. (2018). Osmanlı'da Mimari, Sanat ve Yemek Kültürü, Mahya Yayınları.

EKLER

Ek-1 Başvuru Değerlendirme Formu

TARİHİ	
YÜRÜTÜCÜ/DANIŞMAN (Unvan, Ad-Soyad, Kurum, Bölüm)	Doç. Dr. Hatice MUMYAKMAZ Yozgat Bozok Üniversitesi – Eğitim Fakültesi
ARAŞTIRMACILAR (Unvan, Ad-Soyad, Kurum, Bölüm)	Musa KAYHAN Yozgat Saraykent Öğretmenevi ve Sanat Okulu

KARAR BİLGİLERİ

KARAR NO: 07/48	**TARİH: 18.10.2023**

Yukarıda bilgileri verilen Etik Kurulu başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, y ve yöntemleri dikkatc alınaruk incelenmiş çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde gerçekleştirilmesinde etik sakınca **bulunmadığına** oybirliği ile karar verildi.

Değerlendirme Sonucu		
☒	Uygundur	
☐	Düzeltme gereklidir (Açıklayınız)	
	☐ Düzeltmeleri görmek istiyoruz	☐ Düzeltmeleri görmemize gerek y
☐	Uygun değildir (Açıklayınız)	
Açıklama		

ÇALIŞMA ESASI	Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Yönergesi

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU ÜYELERİ

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM Etik kurul başkanı Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi	
Doç. Dr. Selahattin YAKUT İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi	Doç. Dr. Çağdaş CAZ Spor Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi
Doç. Dr. Mümtaz Levent AKKOL Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi	Doç. Dr. Zeynep KOYUNLU ÜNLÜ Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi
Doç.Dr. Ayşe ŞENER TAPLAK Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi	Doç. Dr. Kevser HAVA Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi
Dr. Öğr. Üyesi Onur BATMAZ Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğretim Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Aslı KAHRAMAN ÇINAR Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi
Dr. Öğr. Üyesi Sema DALKILIÇ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Oğuz GÜRKAN Spor Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi
Dr. Öğr. Üyesi Altın Aslı ŞİMŞEK ÖNER Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi **(Katılmadı)**	

KYT-FRM-160/00

Ek-2 Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Başarı Testi

17- 18- 19. YY ISLAHAT HAREKETLERİ

ÜNİTE 2 TÜRK TARİHİNE YOLCULUK . SINIF **Konu: Islahatlarla Değişen Osmanlı**

1. Osmanlı Devleti, XV. ve XVI. yüzyıllarda en güçlü dönemini yaşıyordu. Bu dönemde Avrupa; coğrafi keşifler, Rönesans ve Reform gibi gelişmelerle bilim, sanat, ekonomi ve askeri alanda gelişmeye başladı. Osmanlı Devleti bu gelişmeleri takip edemedi. XVII. yüzyıldan itibaren çağın gerisinde kalmamak için yenilikler yapmaya başladı. Çoğunlukla askeri alanda yapılan bu yenilikleri XVIII. Ve XIX. yüzyıllarda eğitim, ekonomi, ulaşım, haberleşme gibi alanlardaki yenilikler takip etti.

Açıklamaya göre Osmanlı Devleti ile ilgili hangi bilgiye ulaşılamaz?

A) Osmanlı Devleti'nde ıslahat yapma zorunluluğu doğmuştur.

B) Avrupa'daki gelişmelerden uzak kalması gücünü kaybetmesinde etkili olmuştur.

C) Zaman içinde farklı alanlarda yeniliklere ihtiyaç duyulmuştur.

D) Yapılan yeniliklerle eski günücü kavuşmuştur.

2.

Osmanlı Devleti "Lale Devri" denilen dönemde ilk kez Avrupa'ya geçici elçiler göndermeye başladı. Paris, Viyana, Varşova gibi başkentlere giden elçiler gittikleri ülkelerdeki gelişmeleri yakından gözlemlediler. Faydalı buldukları çalışmaları getirip Osmanlı Devleti'nde uygulanmasını sağladılar.

Buna göre Osmanlı Devleti;

I. Avrupa'daki yenilikleri takip etmeye çalışmaktadır,

II. Yenilik girişimlerinde Avrupa'yı örnek almaktadır,

III. Yenilikler daha çok askeri ve ekonomik alanda olmaktadır,

çıkarımlarından hangilerine ulaşılabilir?

A) I-II **B)** II-III
C) I-III **D)** I-II-III

3. Aşağıda Lale Devri yeniliklerinden bazıları ve ilgili oldukları alanlar tabloda gösterilmiştir.

(I) Siyasi	İlk Türk matbaasının kurulması
(II) Sağlık	İlk kez çiçek aşısının uygulanması
(III) Ekonomik	İstanbul'da kumaş fabrikasının kurulması
(IV)Kültürel	İlk kez geçici elçilerin gönderilmesi

Tablodaki bilgilerin doğru olabilmesi için numaralı ifadelerden hangileri yer değiştirmelidir?

A) I-II **B)** I-IV
C) III-IV **D)** II-III

4.

Osmanlı Devleti'nin telgraf teknolojisi ile tanışması, Kırım Savaşı (1854-1856) sırasında olmuştur. İngilizler bu savaş sırasında deniz altından bir hat çekip Londra ile Selimiye Kışlası arasında bir iletişim ağı kurmuş, 1855'te ise Fransızlar, telgraf hatları çekmek için Osmanlı Devleti'ne başvurmuşlardır. Osmanlı Devleti İstanbul-Belgrat telgraf hattının inşa edilmesi projesini Fransızlara vermiştir.

Açıklamadan göre Osmanlı Devleti aşağıdaki hangi alanla ilgili yenilik girişimlerinde bulunmuştur?

A) Ulaşım
B) Haberleşme
C) Eğitim
D) Askeri

5.

II.Mahmut döneminde Takvim-i Vekayi adlı ilk resmi gazetenin çıkarılması haberleşme alanında önemli bir gelişme oldu. Gazete, halkın hem ülkede yaşanan olayları bilmesi hem de dış dünyadaki gelişmelerden haberdar olması açısından önemliydi. Askeri işler, bilim, ticaret gibi bölümlerin bulunduğu ve haftalık çıkan gazete halk tarafından ilgiyle takip ediliyordu. Zamanla ülkede başka gazete ve dergiler yayına başladı. Bazı gazetelerde hastalıklar hakkında halkı aydınlatan bilgiler vardı. Bu gelişmeler toplum hayatında birçok işlevi yerine getiriyordu.

Metne göre aşağıdaki bilgilerden hangisine <u>ulaşılamaz?</u>

A) Basın alanında gelişmeler yaşanmıştır.

B) Halkın kültürel gelişimine katkı sağlamıştır.

C) Farklı alanlarda halkın bilgilenmesi sağlanmıştır.

D) Gazeteler toplumun sadece belirli kesimleri tarafından okunmuştur.

6.

Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi'nin kurulması

İzmir-Aydın demiryolu hattının açılması

Osmanlı Bankası'nın kurulması

Osmanlı Devleti'nde yaşanan gelişmeler seçeneklerle eşleştirildiğinde hangi seçenek <u>dışta kalır?</u>

A) İletişim
B) Ulaşım
C) Sağlık
D) Ekonomi

7. Aşağıda Osmanlı Devleti'nde Avrupa ile etkileşimi sonucunda yaşanan bazı değişimler örneklendirilmiştir.

I. İlk Türkçe eser basan matbaanın kurulması,
II. Takvim-i Vekayi gazetesinin çıkarılması,
III. Tulumbacılar Ocağı'nın kurulması.
IV. Posta ve Telgraf Nezareti'nin kurulması,

Bu gelişmeler "sosyal" ve "kültürel" başlıkları altında hangi seçenekte doğru eşleştirilmiştir?

	Sosyal	Kültürel
A)	III-IV	I-II
B)	I-II	III-IV
C)	II-III	I-IV
D)	II-IV	I-III

8.

(I) Avrupa'da XV. ve XVI. yüzyılda coğrafi keşifler, Rönesans ve Reform gibi olaylarla bilim, sanat, ekonomi gibi alanlarda gelişmeler yaşanıyordu. **(II)** Osmanlı Devleti bu gelişmeleri takip edemedi ve eski gücünü kaybetmeye başladı. **(III)** Devlet XVII. yüzyıldan itibaren yenilikler yapmaya başladı. **(IV)** Özellikle XVIII. ve XIX. yüzyıllarda yapılan yeniliklerde Avrupa etkisi belirgin olarak gözlenmeye başladı.

Numaralı ifadelerden hangisinde Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan sebep açıklanmaktadır?

A) I **B)** II **C)** III **D)** IV

9.

Coğrafi Keşifler sonucu ticaret yolları yön değiştirince vergi ve ticaret gelirlerimizde azalma oldu. Uzun süren savaşlar bütçeye ek yükler getirdi. Askeri gücü kaybetmeye başlayınca yeni fetihler yapamadık. Bu durum devletin maliyesini daha da bozdu. Padişahlar ve devlet adamları bu sorunlara çözümler aramaya başladı.

IV. Murat'ın açıklamasına göre;

I. Osmanlı Devleti'nin ekonomik sorunları olduğu,
II. Ordunun eski gücünde olmadığı,
III. Yöneticilerin sorunlara ilgisiz kaldığı,

çıkarımlarından hangilerine ulaşılabilir?

A) I-II **B)** II-III
C) I-III **D)** I-II-III

10.

III. Selim tahta çıkınca ülkenin ileri gelen devlet adamlarından oluşan bir danışma meclisi toplamıştır. Bu meclisin hazırladığı raporlar doğrultusunda Nizam-ı Cedid (Yeni Düzen) adı verilen yenilikler yapmıştır. Nizam-ı Cedid adıyla Avrupa tarzında bir askeri ocak kurmuş ve bu ocağın masraflarını karşılamak için İrad-ı Cedid adıyla yeni bir hazine oluşturmuştur. Avrupa başkentlerinde daimi elçilikler açmıştır. Batı dillerinde yazılmış önemli eserler Türkçeye çevrilerek Batı düşüncesinin ülkeye girmesine hız verilmiştir.

Buna göre;

I. Ekonomik,

II. Askeri,

III. Siyasi,

IV. Kültürel,

alanların hangilerinde gelişmeler yaşanmıştır?

A) I-II-III **B)** II-III-IV

C) I-III-IV **D)** I-II-III-IV

11. Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyılda yaşanan değişimler arasında;

➡ Dünyanın ilk metrolarından biri olan Kadıköy-Taksim metrosunun yapılması,

➡ Posta Nezareti'nin kurulması,

➡ Ziraat Bankası'nın açılması yer alır.

Buna göre aşağıdaki hangi alanla ilgili bir yenilik yaşandığı <u>söylenemez?</u>

A) Ekonomi

B) Ulaşım

C) Haberleşme

D) Kültür

12. II.Mahmut döneminde yaşana bazı yenilikler şunlardır:

- ✓ Yeniçeri Ocağı kaldırılarak Asakiri Mansurei Muhammediye adında yeni bir ordu kuruldu.
- ✓ Avrupa tarzı eğitim veren okullar açıldı.
- ✓ Yerli tüccarlara uygulana gümrük vergileri azaltıldı.

Buna göre aşağıdaki hangi alanla ilgili bir yenilik yaşandığı <u>söylenemez?</u>

A) Mali **B)** Askeri

C) Siyasi **D)** Eğitim

13. Osmanlı Devletinde yapılan yenilik girişimleriyle;

- ➢ Batı dillerinde yazılmış eserler Türkçeye çevrilmiştir.
- ➢ Yerli malı kullanımı özendirilerek yerli tüccarların gümrük vergileri indirilmiştir.
- ➢ Klasik eğitim kurumları yanında Avrupa tarzı okullar açılmış ve yurt dışına öğrenciler gönderilmiştir.

Yapılan bu girişimlerin sosyal ve ekonomik alanlara yaptığı katkılar arasında hangisi <u>gösterilemez?</u>

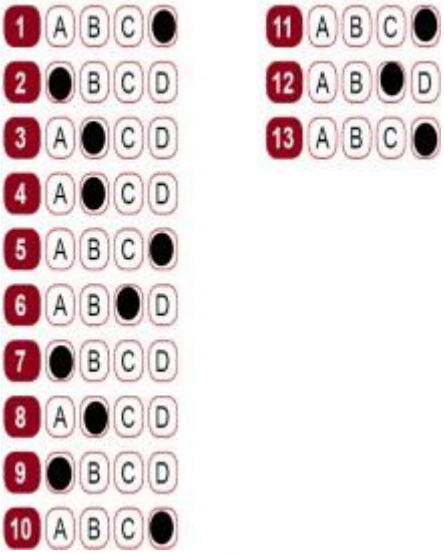
A) Batı düşüncesinin ülkeye girmesi hızlanmıştır.

B) Yabancı dil bilen aydın insanların yetişmesi amaçlanmıştır.

C) Rekabet ortamı oluşturularak dışa bağımlılık azaltılmaya çalışılmıştır.

D) Yeniliklerin önündeki tüm engeller ortadan kalkmıştır.

CEVAPLAR

1 A B C ●
2 ● B C D
3 A ● C D
4 A ● C D
5 A B C ●
6 A B ● D
7 ● B C D
8 A ● C D
9 ● B C D
10 A B C ●
11 A B C ●
12 A B ● D
13 A B C ●

Ek-3 Sosyal Bilgiler Başarı Testi

KÜLTÜRÜMLE VARIM

ÜNİTE 2 TÜRK TARİHİNE YOLCULUK

. SINIF **Konu: Kültürümle Varım**

1.

Osmanlıda mahalle toplumsal birliğin temsiliydi. Mahallede mükemmel bir dayanışma vardı. Mahallede kadınlar bayram ve kış hazırlıklarını birlikte yaparlardı. Düğün, cenaze gibi merasimler hep birlikte yapılırdı. Maddi durumu iyi olmayanların ihtiyaçları mahalleli tarafından ortaklaşa karşılanırdı.

Buna göre Osmanlı mahalle yapısı kültürümüzle ilgili hangi değerin güçlenmesini sağlamıştır?

A) Saygı **B)** Misafirperverlik

C) Birlik ve beraberlik **D)** Temizlik

2.

Charles Fellows (Çars Fellov) notlarında "Türkler arasında yaşayan birisinin dikkatini çeken temel özellik onların konukseverlikleridir. Bunu bulunduğum her yerde paşadan dağ başındaki çadırında yaşayan yörüğe kadar herkeste gördüm. Hangi dinden, hangi milletten olursa olsun ayrım gözetmeksizin herkesin aynı düşüncesi vardır: Yabacının karnını doyurmak." Diyerek Osmanlı toplumundaki konukseverliğe dikkat çekmiştir.

Buna göre Osmanlı toplumunda önemi olan hangi değer vurgulanmıştır?

A) Yardımseverlik

B) Misafirperverlik

C) Dürüstlük

D) Hoşgörü

3.

Osmanlı Devleti'nden kalan görsellerdeki eserler için ;

I. Mimari alandaki sanat ve estetik anlayışını yansıtır,

II. Farklı toplumsal ihtiyaçları karşılar,

III. Avrupa örnek alınarak yapılmıştır,

çıkarımlarından hangileri doğrudur?

A) I-II **B)** II-III

C) I-III **D)** I-II-III

4.

Görsellerde kültürümüzün önemli unsurlarından olan el sanatlarımızdan hangisi örneklendirilmiştir?

A) Çini **B)** Ebru

C) Minyatür **D)** Hat

5. **Osmanlıda bir kuş evi**

Osmanlı mimari eserlerinde büyük yapıların çatılarına ya da duvarlarına kuş evleri yapılmıştır. Helmuth Von Moltke (Helmut Fon Mulkı) "Türkiye Mektupları" adlı eserinde "Türkler hayırseverliklerini hayvanlara karşı bile gösterirler. Üsküdar'da bir kedi hastanesi bulunur, Bayezıt Camisi'nin avlusunda da güvercinler için bir bakım yeri vardır." diye yazmıştır. Manuel Serrano Sanz eserinde "Sadece insanlara değil, hayvanlara da yapılan iyilik çok büyük sevaptır. Bazı insanlar denizdeki balıklara ekmek atarlar." yazmaktadır.

Açıklamada Osmanlı kültüründeki hangi unsura örnek verilmiştir?

A) Doğa sevgisi **B)** Temizlik

C) Hayvan severlik **D)** Yardımlaşma

6. Ünlü Seyyah Evliya Çelebi Türk hamamlarıyla ilgili izlenimlerini şöyle anlatır: "Osmanlı Devleti'nin üçüncü taht merkezi olan Edirne'de toplam 3150 adet büyük hane hamamları vardır. Vezirler ve diğer devlet adamlarının sarayları ile ileri gelenlerin evlerinde ikişer üçer özel hamam vardır. Edirne ileri gelenleri, en sıradan hanede bile gusülhane vardır diye övünürler."

Evliya Çelebi anlatımında Türklerin neye önem verdiğini anlatmak istemiştir?

A) Mimari

B) Sağlık

C) Gösteriş

D) Temizlik

7. İngiliz Seyyah Keppel (Kepıl) şahit olduğu bir olayı şöyle aktarıyor:

"1828 yılının bir kış mevsiminde bir Türk postacı yanında yüklü miktar sikkeyle uzak bir bölgeye gönderildi. Postacı parayı teslim etmesi gereken yere vardığında para çantasını kaybettiğini anladı... Postacı sakin şekilde düşündükten sonra geri döndü ve parayı bir Müslüman'ın bulması halinde kendine geri vereceğinden emindi... Yolculuğu sırasında birkaç dakika dinlendiğini hatırladığı bir kahvehaneye vardı. Kapıdaki kahveci ona şöyle bağırdı: 'Geçen geldiğinde içinde galiba altın olan bir çanta unutmuşsun, koyduğun yerde duruyor.' Postacı içeri girdi, bir Türk kahvehanesine gelen pek çok kişinin rahatlıkla alabileceği şekilde ortada durmasına rağmen dokunulmamış bulunan çantasını buldu."

İngiliz Seyyah'ın anlatımında Türklerle ilgili hangi özelliğe ulaşılabilir?

A) Dürüstlük

B) Yardımlaşma

C) Saygı

D) İyilik

8. " Adalet ve hukuk yoluyla tolum düzenini sağlayan Türkler, Hristiyan ve Müslüman farkı gözetmeksizin adaleti herkese eşit olarak tatbik ederler. Belli başlı kadıların masalarında İncil ve Tevrat birlikte bulunur. Hristiyanları İncil, Yahudileri Tevrat üzerine yemin ettirirler." *(Sanz, Türkiye'nin Dört Yılı)*

Seyyah Sanz'ın açıklamasına göre Osmanlı toplum yaşamını yansıtan özelliklerden;

I. Farklı din ve mezhebe bağlı insanlardan oluşmaktadır,

II. Hoşgörü ve adalet anlayışı hakimdir,

III. Din ve inanç özgürlüğü vardır,

hangilerine ulaşılabilir?

A) I-II **B)** II-III

C) I-III **D)** I-II-III

CEVAPLAR

Ek-4 Sosyal Bilgiler Dersi Tutum ölçeği

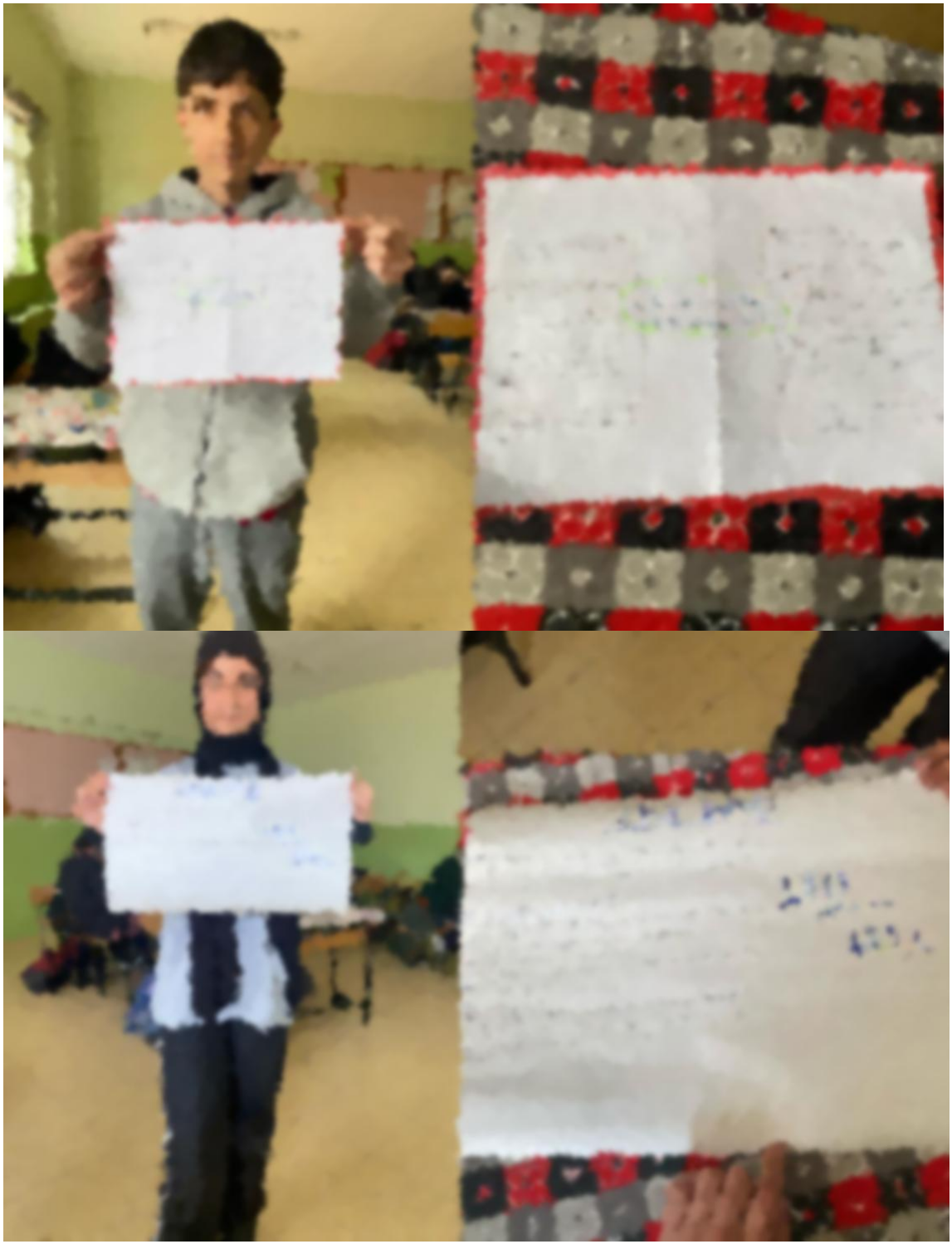
Sevgili Öğrenciler,

Bu fonu, sizlerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumunuzu ölçmek için geliştirilmiştir. Her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, cümleye ne derecede katıldığınızı belirtmek için size en uygun olan seçeneği çarpı işareti (X) koyarak işaretleyiniz. Lütfen her maddeyi işaretlemeye özen gösteriniz. Yardım ve katkılarınız için teşekkürler.

1. Kesinlikle katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kısmen katılıyorum 4. Katılıyorum, 5 kesinlikle katılıyorum	1	2	3	4	5
1. Sosyal Bilgiler benim için önemli bir derstir.					
2. Sosyal Bilgiler dersinin bir an Önce bitmesini isterim.*					
3. Gelecekte Sosyal Bilgiler Öğretmeni olmak isterim.					
4. Sosyal Bilgiler dersine çalışmaktan nefret ederim.*					
5. Sosyal Bilgiler dersindeki konuları merale duyarım.					
6. Sosyal Bilgiler dersindeki konular, ilgimi çeker.					
7. Sosyal Bilgiler dersine çalınmak yorucudur.*					
8 Sosyal Bilgiler dersi yerine, başka dersleri tercih ederim.*					
9. Kendimi İyi İfade edebildiğim dertlerden biri. Sosyal Bilgilerdir.					
10. Ne yaparsam yapıyım, Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olamam.*					
11. Sosyal Bilgiler dersine çalışırken sıkılmam.					
12. Sosyal Bilgiler dersini ilgiyle takip ederim.					
13. Sosyal Bilgiler dersinde kendimi gergin hissederim.*					
14. Sosyal Bilgiler dersinin başlamasını heyecanla beklerim.					
15. Sosyal Bilgiler dersinde zorlanırım.*					
16. Boş zamanlarımda. Sosyal Bilgiler dersine ilişkin bir şeyler okumaktan hoşlanırım.					
17. Sosyal Bilgiler dersini daha uzan süre işlemek isterim.					
18. Keşke Sosyal Bilgiler dersi hiç olmasaydı.*					
19. Sosyal Bilgiler, kendimi yetersiz hissettiğim derslerden biridir.*					
20. Sosyal Bilgiler dersinin işlenmesini hiç istemem.*					
21. Sosyal Bilgiler dersini gerekli bulunun.					
22. Sosyal Bilgiler dersindeki konular ilgimi çeker.*					
23. Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerim, bana hiç fayda sağlamaz.					
24. Sosyal Bilgiler dersinde görev almaktan memnun olurum.					
25. Sosyal Bilgiler dersinin başlamasını hiç istemem.*					
26. Sosyal Bilgiler dersinde, kendim; güvende hissederim.					
27. Sosyal Bilgiler gereksiz bir derstir.*					
28. Sosyal Bilgiler dersinin bitmesini istemem.					
29. Sosyal Bilgiler dersini sevmem.*					

* Olumsuz maddeler

Ek-5 Uygulamadan Fotoğraflar

Ek-6 Araştırma İzni

Ek-7 Araştırma Değerlendirme Formu

FORM: 2

T.C.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Musa KAYHAN
Kurumu / Üniversitesi	BOZOK ÜNİVERSİTESİ
Araştırma yapılacak iller	YOZGAT
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	İLKÖĞRETİM
Araştırmanın konusu	7.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ, "KÜLTÜR VE MİRAS" ÜNİTESİNDE ROL OYNAMA TEKNİĞİNİN ÖĞRENCİNİN AKADEMİK BAŞARISINA VE SOSYAL BİLGİLER DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARINA ETKİSİ …… …… …… …… …… …… ……
Üniversite / Kurum onayı	Var
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	TEZ
Veri toplama araçları	TEST……..…… ….…… …… …
Görüş istenilecek Birim/Birimler	
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
……Onaylandı..…… …… …… ……	
Komisyon kararı	Oybirliği / Oyçokluğu ile alınmıştır.
Muhalif üyenin Adı ve Soyadı: …… ……...	Gerekçesi;…… ……..…… ……..……

Ek-8 Tutum Ölçeği İzin Beyanı

Ek-9 Veli Onay Formu

VELİ ONAY FORMU

T.C.BOZOK ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKULTESİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ / ANABİLİM DALI

Bozok Üniversitesi Eğitim Fakultesi'nde yürütülmekte olan "[SOSYAL Bilgiler 7.sınıf Kültür ve Miras ünitesinde rol oynamanın ders başarısına etkisi adlı yüksek lisans tezi kapsamında çocuğunuzun araştırmaya katılması planlanmaktadır.

Bu çalışma tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çocuğunuzun katılımı istemediği zaman sonlandırılabilecektir. Çalışma kapsamında elde edilecek veriler gizli tutulacak, sadece bilimsel amaçla kullanılacak ve üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Çalışmanın çocuğunuza herhangi bir fiziksel, psikolojik ya da sosyal zararı bulunmamaktadır.

Aşağıdaki bilgileri doldurup imzalayarak çocuğunuzun bu çalışmaya katılmasına izin vermeniz halinde araştırmaya dahil edilecektir.

Öğrencinin Adı Soyadı: .....

Velinin Adı Soyadı: .....

Velinin Yakınlığı (Anne/Baba/Vasi): .....

İmza: .....

Tarih: ...../...../2025

Araştırmayı Yapan Kişi Adı Soyadı: (Ad Soyad)

Üniversite: (Üniversite Adı)

E-posta: (e-posta adresi)

İletişim: (telefon numarası)

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ